

ÇALIŞMA ORTAMI

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
TOPLUM ÖRGÜTÇÜLÜĞÜ
ÇOCUK EMEĞİ
KADIN
SOSYAL POLİTİKA
NÜFUS
SOSYAL HEKİMLİK

Kasım - Aralık 2006 Sayı: 89

İki Ayda Bir Çıkar

- Hak Ettikleri Hayatı Yaşayamayan Çocuklar
- Yönetim Sistemleri Yaklaşımı ve İş Sağlığı ve Güvenliği (İSİG) ile İlgili Ulusal Programlar
 - Prag'lı Türkler
 - Göçmen Grupların Sosyal Hakları
 - Temel Eğitim Paralı mı? Parasız mı?
 - 2006 Küresel Eğitim Hakkı Raporuna Bakış
 - Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi Değişecek mi?
Bulgaristan ve Romanya Örneklerinin Gösterdikleri
 - Rehabilitasyon Merkezi'nden İnsan Öyküleri
 - Nusret H. Fişek'in Büstü Açıldı
- Türkiye'nin Öncü Hekimlerinden Prof.Dr. Nusret Fişek
 - Dostluk Çemberi Genişliyor
- İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım Malların Merdiven Kullanarak İstiflenmesi

İÇİNDEKİLER

- **ÇOCUK HABER**

Hak Ettikleri Hayatı Yaşayamayan ÇocuklarDer.: Yasemin ALP AN

- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**

Yönetim Sistemleri Yaklaşımı ve İş Sağlığı ve Güvenliği (İSİG) İle İlgili Ulusal Programlar
.....Çev.: Yasemin ÜNAL

- **YAŞAM**

Prag'lı Türkler.....Can Ümit ÇİNER

- **SOSYAL POLİTİKA**

Göçmen Grupların Sosyal HaklarıŞenay GÖKBAYRAK

- **SOSYAL POLİTİKA**

Temel Eğitim Paralı mı? Parasız mı?
2006 Küresel Eğitim Hakkı Raporuna Bakış.....Gülbiye YENİMAHALLELİ YAŞAR

- **SOSYAL POLİTİKA**

Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi Değişecek mi?
Bulgaristan ve Romanya Örneklerinin Gösterdikleri.....Reyhan ATASÜ TOPÇUOĞLU

- **TOPLUM**

Rehabilitasyon Merkezi'nden İnsan ÖyküleriErdoğan BOZBAY

- **ANIMSA**

Nusret H. Fişek'in Büstü Açıldı

- **ANIMSA**

Türkiye'nin Öncü Hekimlerinden Prof. Dr. Nusret Fişek.....Ayşen BULUT

- **VAKIF HABERLERİ**

Dostluk Çemberi Genişliyor

- **BULMACA**

İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım
Malların Merdiven Kullanarak İstiflenmesi.....Mustafa TAŞYÜREK

ÇOCUK HABER

Hak Ettikleri Hayatı Yaşayamayan Çocuklar

Derleyen : Yasemin ALPAN*

İnsana, özellikle çocuğa değer verilmeyen bir toplum-i da, ya da savaşın ortasında dünyaya gelmek hiçbir çocuğun kendi seçimi değil. Ailelerini, yaşadıkları toplumu ve koşulları belirlemek, hatta dünyaya gelmek bile çocukların kendi tercihi değil. Onlara sorulmuş olsaydı; elbette şiddet ve istismarla dolu, ayrımcılığın her türünün yaşandığı bir ortamda doğmak ve büyümek istemezlerdi. Ne kadar üzücüdür ki; korunmasız ve çaresiz, fiziksel ve duygusal anlamda ailelerine bağımlı çocuklar, yetişkinlerin yaptıkları hataların bedelini ödemek zorunda bırakılıyor. Bazen bu bedel, insani duyguları ve çocuk sevgisi gelişmemiş, yetersiz eğitilmiş bir bakıcı tarafından istismar edilmek, bazen çocuğun katılması için zorlandığı bir silahlı çatışmada sakat kalması olabiliyor. Tüm bu yaşananlar karşısında ise duyarlı kişi ve topluluklar, dünyanın farklı köşelerinde bir araya gelerek olumlu adımlar atmaya çalışıyorlar.

UNICEF tarafından yayınlanan rapora göre, bir milyardan fazla insan güvenli su elde etme olanağından, 2.6 milyar insan ise temel sağlık hizmetlerinden yoksundur. 2015'e kadar bu oranı yarıya indirmek milenyum hedefleri arasındadır. Çocuklarla ilgili verilere bakıldığında da rakamlar iç karartıcıdır. 18 yaş altı 425 milyon çocuğun temiz suya ulaşma olanağı yoktur. Yeni doğan bebeklerin yarısı ve yaklaşık 980 milyon çocuk ise temel sağlık hizmetlerinden yararlanamamaktadır. Güvenli ve temiz olmayan su içimi ve temel sağlık hizmetlerinden yararlanamama, sağlıksız yaşam alışkanlıklarının yol açtığı ishal nedeniyle; her yıl 5 yaş altında 1.5 milyondan fazla çocuk yaşamını kaybetmektedir.(1)

İngiltere'de bu yıl yaşları 11-18 arasında değişen gençlerin çocuk haklarını etkileyen uluslararası konularla ilgilenmelerinin amaçlandığı gençliğin sesi isimli sokak gösterilerinin düzenlenmesi amaçlanmaktadır.

Gösteriler, 25 Kasım'da Bristol'de , 10 Aralık'ta Leeds'de ve 20 Ocak'ta Edinburg'ta gerçekleştirilecektir. (2)

insan Hakları Konseyi, çocuk hakları sorunu üzerine eylem için çağrı niteliğinde ortak bir açıklama yayınlamıştır. Üzerinde durulan konular, çocuklara karşı şiddet, çocuk ticareti, çocuk fahişeliği, çocuk pornografisi, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklar, yasalarla çatışmalı çocuklardır.(3)

Ne yazık ki çoğu ülkede çocuklar, uygun bakım ve koruma olanaklarından yararlanmak bir tarafa, ceza evlerine atılmaktadır. Örneğin Uganda'da yasalarla çatışmalı olan çocukların % 70'i hırsızlıklarının temel amacının yiyecek almak ve ihtiyaçlarını karşılamak olduğunu söylemişlerdir. Yapılan araştırmalara göre, Kenya'da polis gözetimi altında olan çocukların % 80-85'inin bakım ve koruma ihtiyacı içindeki çocuklar olduğu ve hiçbir suç işlemedikleri ortaya çıkmıştır. Halen 33 ülkede mahkeme kararıyla çocuğa fiziksel ceza verilmesine izin verilmektedir.(4)

İngiltere'de kreş ve evlerde bakılan pek çok küçük çocuk uygun olmayan bakım riski altındadırlar. Çocuklara bakım veren toplam 1000 kişi, görevlerini yerine getirmede başarısız olmuştur. Bakıcıların çocukları tokatladıkları ve kötü davrandıklarına ilişkin 2000 şikayet alınmıştır. Kayıtlı 25 bin bakıcının % 4'ünün çocukların güvenliğini sağlama konusunda başarısız oldukları belirtilmiştir.(5)

Pakistan'da geçen yıl yaşanan depremde hayatta kalan iki milyon kişi zorlu kış koşullarıyla mücadele etmeye başladı. Bu kişilerin 1.8 milyonu mülteci kamplarında yaşamaktadır. Depremde 11 bin çocuk ise sakat kalmış, iki milyondan fazla insan ise evlerini kaybetmiştir. Hayatta kalanların çoğu, muşambalar ve çadırlar altında yaşamlarını sürdürmektedir. Buradaki insanların acil yardıma ihtiyacı vardır.(6)

Çocukları Koruma Kuruluşu (Save the Children) tarafından Delhi'de yapılan çalışma, ev işlerine yardımcı olmak amacıyla evlerde çalışan çocuklar arasında yoğun olarak duygusal, fiziksel ve cinsel istismar yaşandığını ortaya koymuştur. Ev işlerinde çalışan çocukların büyük çoğunluğunun kız çocuğu olduğu ve fakir ailelerden geldikleri, % 68'inin fiziksel istismarla karşılaştığı, % 46.6' sının yaralanmaya kadar varabilecek ciddi istismarla karşılaştığı, % 32'sinin cinsel istismarla karşılaştığı araştırmanın bulguları arasındadır.)

Kolombiya'da çocuklar ve gençlere yönelik olan yasa maddelerinde değişiklikler yapılmıştır. Yürürlüğe giren yeni yasada, çocukların çalışma yaşı 14'ten 15'e kadar yükseltilmiştir. Ayrıca çocuklara ve gençlere yönelik

işlenen istismar suçları da ağırlaştırılmıştır.)

Grin, çocuk haklarına yönelik yeni bir web site alanı açmıştır. Bu site, çocuk ve gençlerin yaşamlarını etkileyen kararlara etkin katılımları üzerine kaynak, analiz, destek ve bilgi imkanı sağlamaktadır. Bu alana <http://www.crin.org> dan Right Now başlığını tıklayarak girebilirsiniz.(9)

Çocukları Koruma Kuruluşu (Save the Children) tarafından yapılan araştırmaya göre, dünyada 43 milyon çocuk savaştan ve silahlı çatışmada zarar görmüştür. Okullar yıkılmış, öğretmenler öldürülmüş ya da şiddete maruz kalmışlardır. Çocuklar savaşa katılmaları için zorlanmışlar, şiddet ve istismara uğramışlardır. Araştırma sonuçları, 2003' de silahlı çatışmada yer alanların yarısından fazlasının on beş yaş altında olduğu, Kongo'da 6-11 yaş çocuklarının beş milyondan fazlasının okula gitmediği, 12-17 yaş grubundaki altı milyondan fazla çocuğun ise hiç okula gitmediğini ortaya koymuştur.(10)

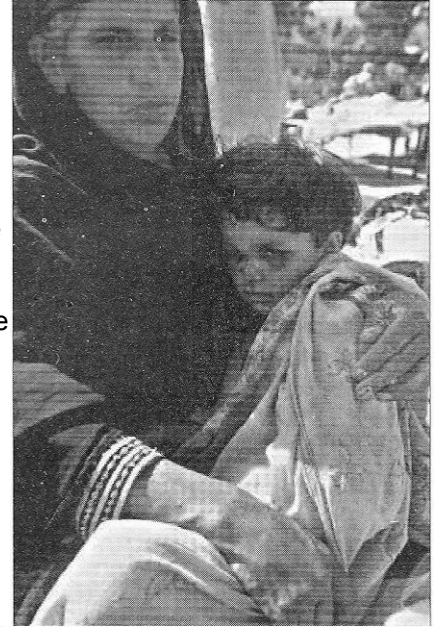
30'u aşkın genç ve çocuk 15 Eylül'de Cenevre'de genel tartışma gününe katıldılar. Katılımcılar iki gruba ayrıldı. Bir grubu yargı ve yönetsel prosedürlerle

çocuk haklarının duyurulması üzerine çalışırken diğer grup aile, okul, demekler gibi ortamlarda çocukların karar sürecine aktif katılımını değerlendirmiştir.(11)

Cenevre'de genel tartışma gününe katılan çocuklar, oluşturdukları iki günlük formda, ülkelerindeki iyi uygulamalar ve çocuk katılımı üzerine deneyim ve hikayelerini paylaştılar. Çocuk hakları komitesinde görüşülecek anahtar mesajları hazırladılar.(12)

14 Eylül 2006'da 33 çocuk ve genç, Cenevre'de yapılan Çocuk Hakları Komitesi toplantısında biraraya geldiler. Yapılan tartışmalar, iki alt başlıkta toplanabilir. Çocuk haklarının hukuki ve yönetsel alanda duyurulması, çocukların aile, okul gibi ortamlarda karar verme sürecine katılarak toplumda aktif katılımcı olmaları.(13)

Çocukların yüz yüze geldiği, yaşamak zorunda bırakıldıkları bu olumsuzluklarla mücadele etmek, gerçekte her birimizin sorumluluğu ve görevi. Bu mücadele zincirinin hangi halkasında olduğumuz değil, mücadelede yer almamız önemli. Çocukların temel hak ve özgürlüklerine sahip olarak şiddet ve istismarın olmadığı bir dünyada yaşayabilmeleri için gösterilecek en küçük çaba bile küçümsenmemelidir. Çünkü büyük gelişim ve atılımlar, ancak küçük çabaların bir araya gelmesiyle oluşur.

Kaynaklar:

1. Millennium Development Goals: Progress on Water and Sanitation (report)
2. United Kingdom: Youth Voice Roadshows (event)
3. Human Rights Council: Joint Statement on Children's Rights (news)
4. State Neglect: Children in Prison for Lacking Basic Care and Protection (news and reports)
5. United Kingdom: Inadequate Care Putting Children at Risk (news)
6. Pakistan: Quake Survivors face second harsh winter (news)
7. India: Abuse Among Child Domestic Workers in West Bengal (publication)
8. Colombia: State recognises its children as subjects with rights (news)
9. Crin: New Website Space on Children's Rights to Be Heard (news)
10. Education in Conflict: 43 million children out of school because of conflict (campaign)
11. Discussion Day: Committee recommendations on the Child's Right to be Heard
12. Child Participation: Children make their voices heard at the Discussion Day
13. Day of General Discussion: Children prepare their messages to the Committee on the Rights of the Child (news)

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

Yönetim Sistemleri Yaklaşımı ve İş Sağlığı ve Güvenliği (İSİG) İle İlgili Ulusal Programlar

Seiji MACHIDA**

(Çev.: Yasemin ÜNAL)

Bir yönetim sistemleri yaklaşımı

2003'deki Uluslararası Çalışma Konferansı tarafından benimsenen İş Sağlığı ve Güvenliği (İSİG) ile ilgili Global Stratejinin temel direklerinden biri (tüm metin http://www.ilo.org/public/english/protection/safe-work/globstrat_e.pdf adresinde bulunmaktadır) İSİG'ne ulusal seviyede bir yönetim sistemleri yaklaşımının uygulanmasıdır. İş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri ile ilgili ILO yönergesinde, bu tür bir yaklaşıma uygun, kurumlar seviyesinde bir model tanımlanmıştır. İSİG ile ilgili Global Strateji'de önerildiği üzere, bu yönetim sistemleri yaklaşımının ulusal seviyede uygulanması, aşağıda ileri sürüldüğü gibi, bu kavram ve ilgili metodoloji üzerine gelişmektedir. Ulusal seviyede bu yaklaşım, bu yazının sonunda kısaca tartışılan İSİG tanıtıma yönelik program ile ilgili yeni belgelerin temel bir parçasıdır.

Kurumlar seviyesinde

İş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri ile ilgili ILO Yönergesindeki kurumlar seviyesinde İSİG'nin yönetimine sistemler yaklaşımı, PYKE (planla-yap-kontrol et-eyleme geç) serisinin uygulanması yoluyla performansın sürekli iyileştirilmesi kavramına dayanmaktadır. Yönerge beş bölüm içermektedir: Politika, Düzenleme, Planlama ve Uygulama, Değerlendirme ve iyileştirmeye yönelik Eylem.

- 'Politika' İSİG yönetim sisteminin temelidir ve organizasyonun takip edeceği yönü saptar.
- 'Düzenleme' yönetim yapılarıyla ilgili rehberlik ve sorumluluğun devredilmesi ve politikaların yapılabilmesine yönelik sorumluluk sağlar.
- 'Planlama ve uygulama' ilk gözden geçirme, sistem planlama, geliştirme ve uygulama, İSİG hedefleri ve risk kontrol ile ilgili rehberlik yapar.
- 'Değerlendirme' performansın nasıl izlenip ölçüleceğini, kontrol ve gözden geçirmelerin nasıl yapılacağını tanımlayarak iyileştirme gereken alanları belirler.
- 'iyileştirmeye yönelik Eylem' önleyici ve düzeltici eylemleri yapmak ve çeşitli ölçümlerle performansın sürekli iyileştirilmesi için gerekli düzenlemelere işaret eder.

Bu kılavuzlar kurumlar seviyesinde bir çok ülkede başarıyla uygulanmıştır. Bundan sonraki bölümde İSİG'ye ulusal seviyede bir yönetim sistemleri yaklaşımı modeli tanımlanmaya çalışılacaktır.

Ulusal seviyede

Yukarıda yazılanlara dayanarak, ulusal seviyede bu tür bir yönetim yaklaşımı geliştirmedeki ana adımlar aşağıdakileri içermektedir:

- İlk önce, İSİG ile ilgili ulusal politika, işverenleri ve işçileri temsil eden organizasyonlara danışarak 1981'deki İş Sağlığı ve Güvenliği Kongresi'nde (no. 155) sunulduğu gibi, açıkça belirtilmelidir. Diğer ilgili kişi ve kurumlara da uygun görülürse danışılabilir.
- İkinci olarak, ilgili politika ve ulusal programları uygulamaya yönelik altyapı içeren, İSİG için bir ulusal sistem geliştirilmelidir.
- Üçüncü olarak, tercihan İSİG ile ilgili bir ulusal profil olarak özetlenecek ve belirli bir zaman içinde uygulanacak bir İSİG durum analizini temel alan İSİG hakkında bir ulusal program geliştirilmelidir.
- Son olarak, bitiminde, bu program yeniden gözden geçirilerek, İSİG ile ilgili yeni bir ulusal program onun yerine geçmelidir.

Aşağıdaki tablo kurumsal ve ulusal seviyelerde bir sistemler yaklaşımının ana unsurlarını karşılaştırmaktadır.

İSİG ile ilgili ulusal sistemler

İSİG ile ilgili ulusal sistemler, İSİG ile ilgili ulusal programların uygulanmasına yönelik asıl iskeleti sağlayacak altyapılardır. Buna karşılık olarak, İSİG ile ilgili ulusal programların birincil amaçlarından biri İSİG ile ilgili ulusal sistemleri güçlendirmektir.

Yetkin otorite için, sadece İSİG yasalarını yapmak ve uygulanmasını sağlamak için düzenlemeler yapmak yeterli değildir. Üçlü işbirliği, inceleme ve uygulama tüm İSİG ile ilgili ulusal sistemlerin hala en can alıcı unsurları olmasıyla beraber, sistemin belirli fonksiyonları içeren diğer unsurları' iş müfettişleri gibi önemli katılımcıların arasında veya onların işbirliğiyle, geliştirme ihtiyacı vardır. Örneğin, birçok işveren, özellikle küçük firmaların-kiler, işçilerin tehlikeli maddelerle çalışması veya tehlikeli makinelerin teknik incelemesini yürütmesi veya tıbbi teftiş yapması ile ilgili İSİG eğitimi sağlamak gibi durumlarda yasalara uymak için çeşitli desteklere ihtiyaç duyarlar. İSİG'nin yasal kapsamın dışında kalan birçok başka yönünü kapsayan düzgün uygulamaları ilerletmek için daha fazla destek ve hizmet gereklidir. İSİG ile ilgili ulusal sistemler ülkeden ülkeye değişebilmesine rağmen, sahip olmaları gereken ortak noktalar aşağıda sıralanmıştır:

a) Kanunlar, yasalar, ortak anlaşmalar veya iş sağlığı ve güvenliğine yönelik ilgili herhangi bir belge

b) Ulusal kanun ve uygulamalara uygun seçilmiş

İSİG'den sorumlu yetkili veya idare veya yetkililer veya idareler

c) Denetim sistemleri de dahil olmak üzere, ulusal kanunlar ve yasalara uyumu sağlayan mekanizmalar

d) İş yeri ile ilgili önleyici tedbirlerinin önemli bir unsuru olarak yönetim, işçiler ve onların temsilcileri arasındaki işbirliğini ilerletmek üzere yapılan düzenlemeler

- e) İSİG ile ilgili bilgi ve öneri hizmetleri
- f) İş sağlığı ve güvenliği eğitiminin sağlanması
- g) Ulusal kanun ve yasalarla uyumlu iş sağlığı hizmetleri
- h) İSİG ile ilgili araştırma
- i) İş kazaları ve hastalıkları ilgili verilerin toplanması ve analizi için, ilgili ILO belgelerini dikkate alan mekanizma
- j) İş kazalarını ve hastalıklarını kapsayan ilgili sigorta programlarıyla işbirliğini sağlama
- k) Çok küçük, küçük ve orta ölçekli firmalardaki iş sağlığı ve güvenliği koşullarını sürekli olarak geliştirmeye yönelik destek mekanizmaları.

Ulusal politika gündeminde, İSİG'ye öncelik vermek

İSİG ile ilgili Global Strateji'deki aşılması gereken en büyük engellerden biri İSİG'ye ulusal politika gündeminde öncelik verme çağrısıdır. İşçilerin korunmasının büyük önemi olduğuna ve İSİG'nin öncelikli bir konu olduğuna dair genel bir fikir birliği vardır ancak bir çok ülkede, pratikte İSİG'ye yeterli ilgi gösterilmediği de bir gerçektir. Global Strateji, İSİG ile ilgili ulusal programların 'en yüksek devlet yetkilisi, örneğin meclis başkanı, hükümet veya meclis tarafından İSİG ile ilgili ulusal bir programın desteklenmesi ve sunulması ulusal İSİG kapasitelerinin güçlendirilmesi ve ulusal ve uluslararası kaynakların hareketlendirilmesi üzerinde belirgin bir etkisi olacak' şeklinde belirterek bu problemi çözme aracı olarak benimsenmesine karşılık gelir. Üye ülkeler tarafından son yıllarda sunulan İSİG ile ilgili çok sayıda ulusal-program aslında meclis, başbakanlar veya diğer yüksek mevkideki yetkililer tarafından imzalanmış veya tasdiklenmiştir.

İSİG ile ilgili ulusal programlar

Yönetim sistemleri yaklaşımını ulusal seviyede işler hale getirmekte önemli bir unsur İSİG ile ilgili ulusal programların oluşturulması ve geliştirilmesidir. Bu programlar daha önceden tespit edilmiş bir zaman içinde (örneğin beş yıl sürecek) yapılacak, ilgili ülkelerdeki durumların analizini temel alan İSİG için belirli ulusal önceliklere odaklanan stratejik programlardır. Bunlar tercihan İSİG ile ilgili ulusal profiller olarak özetlenmelidir. Her bir program hükümet, işveren ve işçiler arasında üçlü bir danışmayı takiben geliştirilmeli ve uygulanmalıdır ve en yüksek hükümet yetkililerince tasdiklenmelidir. Bu tür programların kesin amaçlara, hedeflere ve göstergelere ihtiyacı olmasının yanında genel olarak, geliştirilmelerin sürdürülebilir olmasını temin etmek ve ulusal bir önleyici güvenlik ve sağlık kültürü oluşturup devam ettirebilmek için İSİG ile ilgili ulusal sistemi güçlendirmeyi de amaçlamalıdır.

İSİG ile ilgili Ulusal programlar İSİG ile ilgili ILO belgeleri dikkate alınarak geliştirilmelidir. Her bir üye için dikkate alınacak belgeler onanmış ILO sözleşmeleridir. İSİG ile ilgili ulusal sistemlerin sürekli olarak iyileşmesi adına hedef, ilgili güncel Sözleşmeler ve Tavsiyeler kadar o bölgede benimsenen uygulama ve yönergeler gibi diğer belgelerin de etkin bir uygulaması olması gerekir. Ayrıca, üye ülkeler gelecekte geliştirilebilecek OHS belgelerini de dikkate almalıdır.

İSİG ile ilgili ulusal programlar yoluyla İSİG ile ilgili ulusal sistemleri güçlendirmeye yönelik stratejinin kavramsal bir şeması Şekil 1'de gösterilmiştir.

Kıt kaynakların tutarlı ve etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak ve yapılanları daha iyi koordine etmek için, İSİG ile ilgili ulusal bir programın geliştirilmesi bazı mantıksal aşamaları içerir:

- İSİG ile ilgili bir ulusal program yerleştirebilmek için ulusal üçlü anlaşma
- Programın özenle hazırlanıp uygulanması için koordinasyon mekanizmasının kurulması
- İSİG ile ilgili ulusal bir profilin hazırlanması
- İSİG ile ilgili ulusal profili kullanarak, İSİG ile ilgili ulusal sistemlerdeki güçlü ve zayıf noktaların tanımlanması ve analizi
- İSİG'i geliştirmeye yönelik ulusal eylemin önceliklerinin tanımlanması
- İSİG ile ilgili ulusal bir programın, başarı göstergeleri de dahil olmak üzere eylem planlarının geliştirilmesi
- En yüksek ulusal yetkililerin desteklemesiyle İSİG ile ilgili ulusal programın sunumu (İSİG'nin ulusal gündemde yükseğe yerleştirildiğinden emin olmak için)
- Gözden geçirmeye, verilerin güncelleştirmesine ve etkinliğin sürekli iyileştirilmesine yönelik sürdürülebilir mekanizmaların kurulması ve

Tablo 1. Firma ve ulusal seviyede İSİG'ye bir yönetim sistemleri yaklaşımının başlıca unsurlarının karşılaştırması

Firma seviyesi	Ulusal seviye
Firma içinde İSİG politikasının saptanması	Ulusal İSİG politikasının saptanması
Firma içinde organizasyonun ve sorumlulukların belirlenmesi	İSİG ile ilgili bir ulusal sistemin oluşturulması ve sürekli olarak iyileştirilmesi
Firma içindeki performansın değerlendirilmesi ve gözden geçirilmesi	İSİG ile ilgili ulusal programların gözden geçirilmesi
Sürekli iyileştirme için eyleme geçme	Sürekli gelişme için İSİG ile ilgili yeni ulusal programları şekillendirilmesi

- İSİG ile ilgili güncellenmiş ulusal profile dayanan İSİG ile ilgili yeni bir ulusal bir programının kurulması yoluyla eyleme yönelik yeni önceliklerin nihai olarak belirlenmesi

Şekil 1. Ulusal Seviyede İSG'ne Yönetim Sistemleri Yaklaşımı

Ulusal seviyede İSG'ne yönetim sistemleri yaklaşımıyla

Ulusal üçlü tavsiye kurulu

Ulusal İSG programı

- Önleyici güvenlik kültürünü tanıtır
- Ulusal OHS sistemini güçlendirir
- Hedef eylemler: inşaat, SMEs, tarım vb.

Ulusal İSG sistemi

Tanıtma Kampanyası

Kanunlar

Teftiş

Bilgi destek Hizmetleri

Programın oluşturulması ve sistem iyileştirilmelerine temel olarak ILO sözleşmeleri/Tavsiyeleri/Kuralları/Kılavuzları kullanılmalıdır.

İSG ile ilgili ulusal profiller

Hükümet, işveren ve işçiler İSG ile ilgili yeni bir ulusal program oluşturmak üzere bir anlaşmaya vardıldıktan sonra, ilk teknik adım ulusal İSG durumunun bir incelemesini gerçekleştirmektedir. Bu incelemeyi sistematik olarak yapmak için İSG ile ilgili ulusal bir profilin hazırlanması önerilir. İSG ile ilgili ulusal profil, iş kazaları ve hastalıkları, yüksek riskli sektörler ve işler ile ilgili ulusal verileri, İSG ile ilgili ulusal sistemlerin tarifini ve kapasitesi de dahil olmak üzere mevcut İSG durumunu özetler. İSG ile ilgili ulusal profiller de İSG ile ilgili ulusal sistemlerdeki iyileştirilmenin ve programların sistematik olarak incelenmesini de sağlar.

İSG ile ilgili ulusal bir profil:

- İSG'nin çeşitli yönleriyle ilgili tüm ulusal yetki sahibi insanları ve diğer yetkilileri ve daha da önemlisi işverenlerin ve işçilerin temsilcilerini içerecek bir süreç yardımıyla ülke seviyesinde gerçekleştirilmelidir.
- İSG'nin hem ulusal hem şirketler seviyesinde düzgün yönetimi etkileyecek tüm parametrelere dayanan temel verileri içermelidir. Bu parametreler mevcut kanun yapısını, yasalar ve uygulamalar mekanizmasını ve altyapıyı, işgücü dağılımını, İSG'ye ayrılmış insan ve finans kaynaklarını, kurumlar seviyesindeki İSG inisiyatiflerini ve koruma seviyesini içerir.
- Ülke seviyesinde devam eden aktiviteler ile ilgili pratik bilgi sağlamalıdır (örneğin, uluslararası anlaşmaların, devam eden ve planlanmış teknik yardım projelerinin uygulanmasıyla ilgili aktiviteler)
- Bir ülkenin İSG'nin düzgün yönetilmesi ile ilgili mevcut kanuni, kurumsal, idari ve teknik altyapıyı daha ileri geliştirmekteki ihtiyaçlarını ve eksikliklerini, ilgili ILO Sözleşmelerini, uygulama yönetmeliklerini ve tavsiyeleri dikkate alarak tanımlayabilmesini sağlamalıdır.
- İSG ile ilgilenen tüm tarafların gelişmiş koordinasyonunu için bir araç sağlamalıdır. Profilin kendisinin hazırlanma süreci gelişmiş koordinasyon için bir başlangıç noktası görevini görebilir ve iletişimi ve potansiyel problemlerin ve ülke içinde yüklenilen aktivitelerin daha iyi anlaşılabilmesini kolaylaştırmalıdır.

İSG ile ilgili ulusal programlar için ILO teknik işbirliği ve yardımı

Global Strateji ayrıca özellikle gelişmekte olan ve kendi ulusal İSG kapasitelerini ve programlarını zamanında güçlendirme döneminde olan ülkelere teknik yardım ve finansal destek sağlamanın önemini de ortaya çıkarmıştır. Yardıma en fazla ihtiyacı olan ve sürdürülebilir eylem için kararlılığın açık olduğu ülkelere öncelik verilmelidir. İSG ile ilgili ulusal programların sunulması, ulusal kararlılığı göstermenin bir örneği olarak kabul edilmiştir. Uygun bir şekilde oluşturulmuş İSG ile ilgili ulusal programların, ulusal İSG durumunun incelenmesine ve üçlü danışmaya bağlı eylemlere yönelik açık öncelikleri vardır. Bu nedenle, İSG ile ilgili ulusal programların uygulanmasını destekleyecek teknik işbirliği aktiviteleri, konuyla ilgileri ve sürdürülebilirliklerine bağlı olarak garantili başarıdır. İSG ile ilgili ulusal programların sunulması teknik ve finansal desteğin sağlanması ile ilgili iyi bir kriterken, birçok gelişmekte olan ülke İSG ile ilgili ulusal program geliştirirken teknik desteğe ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle, İSG ile ilgili ulusal bir programın oluşturulması ,

ülkede İSİG'yle ilgili üç tarafından katılımı varsa, ILO teknik işbirliği için bir alan olabilir.

İSİG için Tanıtıma Yönelik Program

2005 yılının Haziran ayında gerçekleştirilen Uluslararası Çalışma Konferansı, İSİG ile ilgili Global Strateji'nin sağladığı rehberliğe dayanan İSİG için tanıtıma yönelik program ile ilgili yeni belgesinin geliştirilmesi hakkında ilk tartışmalara ev sahipliği yapmıştır. Uzun süren konuşmalardan sonra Konferans Komitesi belgenin şekli olarak bir Tavsiye'nin eşlik ettiği bir Sözleşme'yi seçmiştir. Teklif edilen Sözleşme yeni tip bir sözleşmedir; Global Strateji'nin tavsiye ettiği gibi, İSİG'yi ulusal gündemde öncelikli bir yere yerleştirme ve önleyici güvenlik ve sağlık kültürü ve ulusal seviyede sistem yaklaşımı amaçlarıyla İSİG'yi tanıtmaya odaklanmaktadır. Yeni Sözleşmenin tasarım konsepti şunları içermektedir: 1) tanıtıma uygun 2) onaylanması kolay 3) tanımlayıcı olmayan 4) mevcut İSİG belgelerinin sağlanması ile kopyaya gerek duymayan 5) mevcut İSİG belgelerinin uygulanmasını sağlama 6) Ulusal İSİG sisteminin ve performansın sürekli olarak iyileştirilmesini hedefleme.

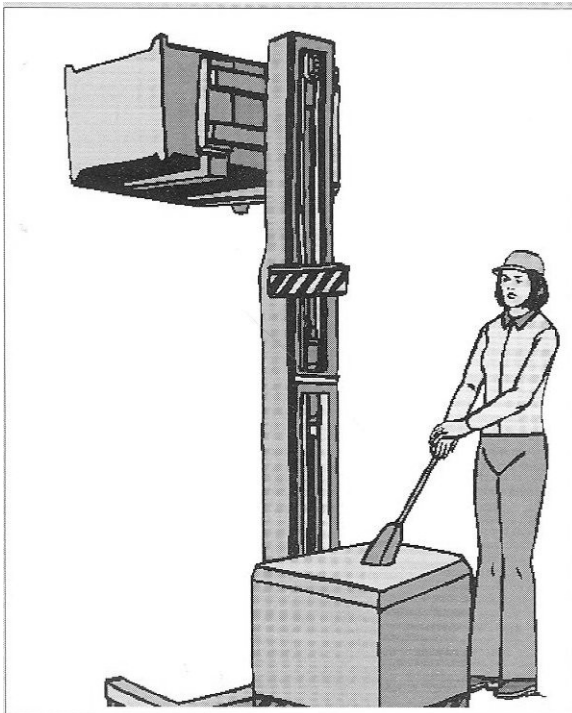
Konferans Komitesinin raporu <http://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc93/pdf/pr-18.pdf> adresinde bulunabilir.

Haziran 2006'da, Uluslararası Çalışma Konferansı, İSİG ile ilgili yeni bir tanıtıma yönelik program hakkında, yeni bir Sözleşme ve Tavsiyeyi benimseme konusunda ikinci bir tartışma yapacaktır. İSİG hakkında etkin ve pratik bir tanıtıma yönelik program sağlayabilmek açısından tüm ILO üyelerinin katılımı önemlidir.

**** BARENTS, Newsletter On Occupational Health and Safety 2005, Vol. 8, No. 3**

**** ILO, Cenevre İş Güvenliği Grubu Koordinatörü İşyerinde Güvenlik ve Sağlık ve Çevre (SafeWork) ile ilgili In Focus Programı**

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

(Sayfa 30'un cevabı)

Ne yapılmalı?

(NOT: BURADA ÇİZİM VAR.)

1- Omuz hizasından daha da yükseklerde yapılan istiflemelerde olabildiğince forklift gibi mekanik araçlardan yararlanılmalı.

2- Eğer bir platform aracılığı ile yapılacaksa üç basamaktan daha yüksek platformların korkulukları olmalı.

3- Merdiven kullanılması zorunlu ise merdiven ayaklarının açılmasını önleyecek bir emniyet sistemi kullanılmalı.

4- İstifleme daima düzgün yapılmalı.

5- Merdivenin ayaklarının kaymayacağından emin olunmalı. Bu nedenle merdiven ayaklarının kaymaz pabuçları önceden kontrol edilmeli.

6- Elle Taşıma İşleri Yönetmeliği (Resmi Gazete 11. Şubat. 2004 Çarşamba Sayı:25370)ne uyulmalı; ve ayrıca

7- Tek İşçinin Taşıyabileceği Yükün En Çok Ağırlığı Hakkında 127 Sayılı Milletlerarası Çalışma Sözleşmesi'nin Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (7.12.1972, 14384 R.G.) ile

8- Tek İşçinin Taşıyabileceği En Çok Ağırlıkla İlgili

Tavsiye Kararı (ILO Tavsiye Kararı 128) hükümlerine de uyulmalıdır.

YAŞAM Prag'lı Türkler

Can Umut ÇİNER*

Çek Cumhuriyeti'nin başkenti Prag geçen aylarda ülkemizde futbolda şike skandalı ile gündeme geldi. Genelde ise, Prag denilince hemen herkesin aklına şehrin büyüğü havası, tarihi, mimarisi ya da top modelleri gelir. Bu yazının konusu ne futbolda şike skandalı ne de Prag'ın güzellikleri. Prag'da kaldığım zaman süresince, ben de herkesin edindiği izlenimlere yakın duygularla kentten ayrılacağımı düşünürken, rastlantı sonucu bir akşam, Prag'da yaşayan Türklerden birkaçı ile tanıştım. Böylelikle de kenti bir başka açıdan tanıma fırsatı buldum.

Oradaki ilk günlerimden birinde, kentin merkezinde opera binasından aşağı doğru inen büyük caddede yürürken, bir kebabçı gördüm. Bir yandan yürür ve bir yandan da içeriye doğru bakarken gözüme bamyaya pilav yiyen birkaç kişi takıldı. Bu şokun ve şaşkınlığın üzerine hemen içeri daldım ve ben de özlediğim yemeklerle bir güzel masamı donattım. Yemekten sonraki çaylar, Prag'daki Türk dostlarımla tanışmama bir

şekilde araç olmuştum. Türklerin sosyalleşme mekanizmalarından biri "çay" yine işlevini başarıyla yerine getirmişti.

Prag'daki Türklerle söyleşilerim ve gözlemlerim Prag'daki durumun bizim Almanya, Hollanda ya da Belçika'dan bildiğimiz tarzda bir işçi göçü deneyiminden farklı bir deneyimi gösteriyordu. Bu da benim için daha önce göç yazınında pek de tanık olmadığım bir durumdu. Prag'daki söz konusu deneyime ilişkin yazılmış pek bir sev bulamadım. Onun için bundan sonraki okuyacaklarınız sadece kişisel gözlemlerim.

Almanya'da Türkler, Belçika'da Araplar ve Türkler, Fransa'da Araplar gibi Çek Cumhuriyeti'nde de göçmen işçilerin büyük çoğunluğu Ukraynalıdır. Göçmen işçilerin yanında, Prag'da yerleşik birçok yabancı göze çarpar.

Bunlar genelde, ulus ötesi şirketlerin danışmanları, uluslararası kuruluşların yabancı uzmanları, çeşitli Avrupa ve Amerikan üniversitelerine bağlı enstitülerin araştırmacıları vs. olup genelde Amerikalı ve Kanadalı'dır. Prag'da yaşayan yabancıların çıkardığı bir dergide, Amerikalı bir psikologun Çek Cumhuriyeti'nde yatırım yapacak Amerikalılara, Çeklerin genlerine ilişkin bilgiler verdiğini (Çeklerle nasıl konuşulur, anlaşılır ve sorunsuz iş kotarmanın incelikleri nelerdir vs...) okuduğumda, buradaki nitelikli göçün, özellikle Prag özelinde oldukça önemli bir konu olduğunu gördüm.

Prag'daki Türklerle bakınca, buradaki göç resmi bana oldukça farklı geldi. Bir kere, oradakilerle söyleşilerin daha başlangıcında kendileri ile Almanya'daki Türklerle vs. karıştırmamam gerektiği yönünde beni uyardılar. Buradan kasıtları herhalde, kafa ile kol emeği ayrımı olsa gerekti. Bu ayrımcı yaklaşım, bizim kafamızda olmadığı için bu konuşmadan pek hoşlanmamıştım. Ayrıca bu konuda uyarılmak garibime gitmişti. Zaman içinde gözüme Prag'daki Türkleri, üç gruba ayırmak olası göründü. Ama bu üç grubun da ortak özelliği, ülkenin sosyalizmden kapitalizme dönüşümündeki boşluklardan yararlanmaktı. Birinci grupta, Çarşıcılar olarak da adlandırabileceğimiz, İstanbul Kapalı Çarşı'dan gelen bir takım esnaf, girişimci ve onların kalfalarıydı. Bu arkadaşlara, Prag'ın merkezindeki herhangi bir dükkanda rastlamak olasıdır. Hatta buradaki birçok incik-boncuk vs. süs eşyası da, İstanbul'dan gelmektedir. Bu gruptakilerin her haliyle çok deneyimli ve işlerinde yetkin olduklarını vurgulamak gerekir.

Ayrıca bilindiği gibi, Prag çok turistik bir şehirdir. Özellikle yazın kentin merkezindeki o dar sokaklar turistten yürünmez hale gelir. İşte o dar sokaklardaki turistik hediyelik eşya satan dükkanlar da kent için çok önemlidir. Bunun konumuz açımdan önemiye, hediyelik eşya ' yapımı ve satımı işini Çeklere öğreten bu ilk grubun mensuplarıdır.

Kentteki ikinci Türk grubu, burada ithalat-ihracat yapan ve daha çok tekstil işiyle uğraşanlardır. Bunlara Tekstilciler de denilebilir. Tekstilcilere göre göçün ilk yılları ticaret için oldukça verimli geçmiş. Ama, Çekoslovakya Avrupa Birliği'ne üye olduktan ve piyasadaki Çin mallarının artışından sonra, işlerinin artık eskisi gibi iyi olmadığını belirtmektedirler. Ancak bu vurguda, işlerinin o döneme göre azaldığı gerçeğini görmekte de yarar vardır. Üçüncü grubu ise bir torba kategori olarak düşünebiliriz. Buraya bilişim sektöründe çalışanları, çeşitli firmalarda çalışanları ve turist rehberlerini koyabiliriz. Son grubun özelliği, buradakiler ilk ikisine göre, kente daha geç, son dört-beş yılda göçmüş olmalarıdır.

Resim böyle olunca, göçteki uyum sorunu da Almanya ve diğer ülkelerinden oldukça farklıdır. Burada tanıdığım Türkler, yurtdışında yaşamın zorluklarını veri kabul etmek koşuluyla, yaşadıkları kentin güzelliklerini bilen ve orada kalmayı kendileri seçmiş olan entelektüel kimselerdi.

Keşke Prag'lı Türkleri anlatırken, illa özel olarak bu konuyla ilgili olmasına gerek yok, ucundan bucağından konuya temas eden çalışmalardan yararlanarak gözlemlerimi zenginleştirebilseydim.

Tam da bu noktadan hareketle, kanımca yapılması gereken Orta ve Doğu Avrupa'da, hatta Türkiye Cumhuriyetlerinde, kısaca sosyalizmden kapitalizme geçmiş tüm ülkelerde yerleşik Türklerle yönelik araştırmaların desteklenmesi, araştırmacıların özendirilmesi ve bunlara ilişkin kamu politikalarının geliştirilmesidir.

Arş.Gör, A.Ü Siyasal Bilgiler Fakültesi

Fişek Enstitüsü, Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

SOSYAL POLİTİKA

Göçmen Grupların Sosyal Hakları

Şenay GÖKBAYRAK*

senay nokta gokbayrak at fisek nokta org nokta tr

Yaşadığımız dünya, 1990'lı yılların başından bu yana artan oranda göç dalgalarına tanık olmakta. Bu dalgalar içinde çok farklı göçmen grupları bulunmakla birlikte, insanların doğdukları ülkeleri terk ederek, bir başka yerde yaşamak istemelerinin ortak nedeni, küreselleşmenin beraberinde getirdiği, ekonomik, sosyal ve siyasi dengesizlikler sonucu yaşam kalitesinin hızlı bir biçimde aşınmasıdır. Yaşam kalitesinin hızlı bir biçimde aşınmasını sağlayan temel araç ise, sosyal devlet temelinde yükselen sosyal hakların eritilme sürecidir. Tüm bu yapı içinde, görece daha iyi yaşam standartlarına sahip olduğu düşünülen gelişmiş ülkelere gitmek isteği artmakta, ancak çoğu zaman gidilen ülkelerde umulan bulunamamaktadır. Bu sonucun ortaya çıkmasında, tıpkı göç dalgalarının artmasında olduğu gibi, göç alıcısı gelişmiş ülkelerin sosyal devlet sistemlerinde, genelde göçmenlerin aleyhine işleyen yeniden yapılanmalar ve göç politikalarında farklı göçmen gruplarına farklılaştırılmış haklar sağlayan tabakalı yapı bulunmaktadır.

Sainsbury'nin, sosyal devlet sistemleri ile göç sistemlerinin özelliklerini bir arada değerlendirilen çalışması da, bu iki sistemde yaşanan dönüşümlerin, göçmenlerin sosyal hakları açısından ortaya çıkardığı sonuçları inceleme açısından önem taşımaktadır. Çalışma, üç farklı sosyal devlet ve göç sistemi geleneğini temsil eden ABD, Almanya ve İsveç örnekleri üzerinden, özellikle 1990'lı yılların başından itibaren ortaya çıkan, refah devletinin yeniden yapılanma ve göç politikalarındaki ortak değişimlerin yanı sıra, esas olarak söz konusu ülkelerdeki göçmenlere bakış açısını farklılaştıran unsurlar üzerinde durmaktadır. Liberal refah sistemini temsil eden ABD, muhafazakâr korporatist sistemi temsil eden Almanya ve sosyal demokrat sistemi temsil eden

İsveç'te, sosyal politikanın dönüşümünde yaşananların ortak noktası, farklı derecelerde de olsa, sosyal devletin sunduğu hizmetlerin daraltılması, özellikle çalışma temelinde yükselen katkıya dayalı programların ağırlığının artırılmasıdır. Söz konusu değişimden, öncelikli olarak etkilenen sosyal gruplar ise, söz konusu toplumlarda sayısı hızla artan göçmen gruplarıdır. Ülkelere giriş statüsünün beraberinde getirdiği sosyal haklara erişimde yaşanan farklılıklar, göçmen gruplarının bu sosyal haklara erişimde gözle görülür bir *tabakalaşma* yaratmaktadır. Bu tabakalaşma aynı zamanda, yoksullar arasında farklı etnik temele dayalı bir tabakalaşmanın da ortaya çıkması anlamına gelmektedir. Göçmen olanlar ile olmayanlar arasında sosyal haklara erişimde tam eşitliği sağlamanın temel aracı, vatandaşlık ya da bazı ülkelerde oturma hakkının kazanımıdır. Dolayısıyla, sosyal haklara erişim açısından göçmenlerin dezavantajlı durumunun temel belirleyicilerinden biri, ülkelerin göç rejimlerinin özellikleridir. Göç rejiminin özelliklerinin bir unsuru olarak, ülkeye giriş biçimi ise sonraki dönemlerde göçmenlerin sosyal yaşam içerisinde edineceği konumun bir başka deyişle sosyal yaşama içerilme ya da dışlanmasının temel göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada, tüm ülkeler düzleminde en dezavantajlı konumda bulunan göçmen kategorileri ise sığınma talebinde bulunanlar ile söz konusu gruplara gelişmiş ülkelerin 1990'lı yıllardan itibaren olabildiğince kapalı kapı politikası uygulaması sonucu artan kayıt dışı göçmenlerdir. ABD'de, 1990 Göç Yasası ve 1996 yılındaki İllegal Göç Reformu, vatandaşlık kazanımda sponsorların yükümlülüğünü arttıran sınırlandırıcı kuralları getirdi. Aynı dönemde gerçekleşen refah devleti reformu ise, özellikle göçmenlerin sosyal haklara erişimini, piyasa mekanizmasının işleyiş mantığında bir işe sahip olma ölçütüne bağladı. En önemli nokta ise, vatandaş olmayan göçmenlerin katkıya dayalı olmayan sosyal yardım programına erişimini ortadan kaldırması ve söz konusu programları eyalet yönetimlerine bırakarak, bu alanda farklılaşma yaratmasıydı. Almanya'daki göçmenler ise, ABD ile karşılaştırıldığında, daha fazla sosyal haklara sahip olsa da, söz konusu dönem içerisinde istenmeyen göç akımlarını durdurmak için, Almanya'da göçmen hakları önemli sınırlamalara konu oldu. Almanya'da yabancıların sosyal haklara erişimi, oturma izinlerinin yenilenmesine bağlı bulunmaktadır. Oturma izinlerinin verilmesinde ise, istihdamda olma dolayısıyla kendi kendine yeterliliğe sahip olma temel ölçüt konumundadır. Bu, Alman refah sisteminin katkıya dayalı Bismarckçı sosyal sigorta modeli ile tam bir uyum göstermektedir. Ancak, Alman göç rejimi içerisinde, sınırlı iş izin sistemleri başta kadınlar olmak üzere, oturma ve vatandaşlık kazanım haklarını dolayısıyla da sosyal korumaya erişimi sınırlandırıcı bir etki yaratmaktadır. Göçmen grupları içerisinde artan işsizlik ise söz konusu dezavantajlı durumu daha da kötüleştirmektedir. Alman kökenli etnik göçmenlerin ise, sosyal yardımlara erişim konusunda, farklı etnik kökene sahip göçmenlere göre avantajlı konumunun olması, göçmenlerin sosyal yardımlara erişimde tabakalaşmayı ifade etmekteydi. Ancak, 1990'lı yıllarda gerçekleştirilen değişiklikler ile söz konusu göçmen gruplarının da avantajlı konumu ortadan kaldırıldı. Söz konusu

değişikliklerin diğer hedef kitlesi, sığınmacılar ve mülteci hakkı kazanamayanlardı. Dışlayıcı olarak nitelendirilen değişimlerin temel özelliği, kalıcı oturma ve vatandaşlık kazanımının önündeki engelleri artırma dolayısıyla bu temele dayalı sosyal haklara erişimi engelleme şeklinde belirmektedir. Vatandaşlık temelinde yükselen evrensel refah sistemine sahip İsveç'te ise, vatandaşlık sosyal haklara erişimde temel ölçüt olarak benimsenmiştir. Bununla birlikte, söz konusu ölçütün yerini artan oranda oturma hakkına erişim almaktadır. 1990'lı yıllar, İsveç'te de refah sisteminin yeniden yapılandığı ve çalışmanın sosyal korumaya erişimde çok daha önemli hale geldiği yıllar oldu. Söz konusu sınırlamaların öncelikli hedef kitlesi, öncelikle sığınmacılar olmak üzere göçmen gruplarıydı. Artan ekonomik bunalıma, artan sığınmacı akımları eklenince, bu gruplara sunulan sosyal yardımlar azaltıldı. Paralel olarak, kalıcı oturma izinlerinden çok, göç rejiminde geçici oturma izinlerine ağırlık verildi. Bu, sığınmacıların katkıya dayanmayan sosyal yardımlardan yararlanamaması anlamına gelmekteydi. Ancak, ekonomik daralmanın etkileri geçince, 1996 yılından itibaren, geçici oturma izni verilen sığınmacılara çalışma hakkı tanınarak, sosyal korumaya erişimi kolaylaştırılmış oldu.

Tüm bu oluşumlar, göçmenlerin sosyal hakları üzerinde farklı özelliklere sahip refah devleti tipolojilerinin ne derece önemli olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, başta sığınmacı ve mülteciler olmak üzere artan göç akımları karşısında göç politikalarının özellikleri de, göçmenlerin sosyal içerilmesinde daha doğrusu tabakalı içerilmesinde önemli bir role sahiptir. Bu analizin gözden kaçırdığı en önemli nokta, özellikle göç politikasında ortaya çıkan tabaklaşmanın temelinde bulunan unsurun ne olduğudur. Söz konusu unsur, göçmenlerin nitelik dolayısıyla nüfusu giderek yaşlanan gelişmiş ülkelere kazandıracakları maliyetsiz rekabet gücünün

düzeyidir. Gelişmiş ülkeler, genel olarak nitelik düzeyi düşük sığınmacı ve kaçak göçmenlerin ülkeye girişini bir yandan sınırlandırırken, diğer yandan yaygın deyişi ile beyin göçü denilen nitelikli göçmenlere kucak açmakta, hatta söz konusu göçü kendilerine çekebilmek için adeta yarışmaktadır. Bu yarışta da öncelikli kulvarlar, ülkeye giriş ve kalış koşullarını nitelikliler lehine kolaylaşması ve buna bağlı olarak sosyal korumaya erişimin kolaylaşmasıdır. Bu olgu sadece, göçmen kategorileri arasında artan tabakalaşmayı değil, beyin göçünü kendine çekebilmeyi başaran ülkeler ile beyin gücünü elinde tutamayan ülkeler arasında kendini yeniden üreten *küresel tabakalaşmayı* ifade etmektedir.

Kaynak:

Sainsbury, D.(2006), Immigrants' Social Rights in Comparative Perspective: Welfare Regimes, Forms of Immigration and Immigration Policy Regimes", Journal of European Social Policy, Vol:16(3), 229-244,

* Dr. Arş. Gör, A.Ü Siyasal Bilgiler Fakültesi

Fişek Enstitüsü, Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

SOSYAL POLİTİKA

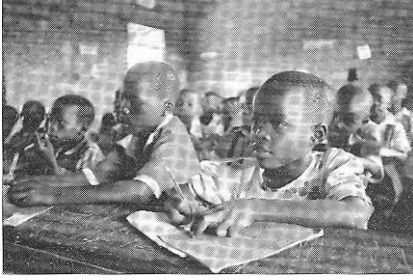
Temel Eğitim Paralı mı? Parasız mı? 2006 Küresel Eğitim Hakkı Raporuna Bakış

Gülbiye YENİMAHALLELİ YAŞAR*

1921 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü'nce (ILO) okuldan ayrılma yaşının en düşük 14 yaş olarak kabul edilmesinin ardından, gelişmiş ülkelerde uzun zamandır doğuştan kazanılmış bir hak olarak kabul gören ücretsiz ve zorunlu temel eğitim, uluslararası toplum tarafından da kabul edilerek özellikle çocuk işçiliğinin önlenmesi konusunda önemli kazanımlar yaşanması sağlanmıştır (1).

Ücretsiz ve zorunlu temel eğitim hakkı küresel ölçekte ilk olarak 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (IHRL)'nde doğuştan kazanılmış bir hak olarak kabul edilmiş, daha sonra birçok diğer uluslararası kuruluş ve belgede tekrarlanmıştır. Bu belgeler UNESCO Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme (1990); Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966); Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi San Salvador Protokolü (1988); Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989); Afrikalı

Çocukların Hakları ve Refahı Beyannamesi (1990) ve Avrupa Sosyal Şartı (gözden geçirilmiş, 1996)'dır. Ancak bugün tersine uygulamalarla bu hak ihlal edilmektedir. Çünkü çok farklı küresel aktörlerce belirlenen küresel eğitim stratejileri ve taahhütleri ya bu hakkı benimsemeyerek ücretli eğitime kapı aralamakta yada doğrudan ücretli eğitim taraftarlığı yapmaktadır. Örneğin 1990-2005 tarihleri arasında eğitim alanındaki küresel politik taahhütlerin hiç biri ücretsiz ve zorunlu temel eğitimi bir hak olarak tanımamaktadırlar. Bu taahhütler Herkes İçin Eğitim Jomtien Konferansı (1990), Dakar Dünya Eğitim Forumu (2000) ve Birleşmiş Milletler Bin Yıl Gelişme Hedefleri (UN MDGs)'dir. Bu durum küresel ölçekte doğuştan kazanılmış bir hak olarak kabul edilen ve birçok ülkede anayasal ve yasal düzenlemelerle güvence altına alınan ücretsiz ve zorunlu temel eğitimin ücretli hale dönüşmesine ve özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitimde fırsat eşitliğinin bozularak birçok çocuğun temel eğitime ulaşamamasına neden olmaktadır.

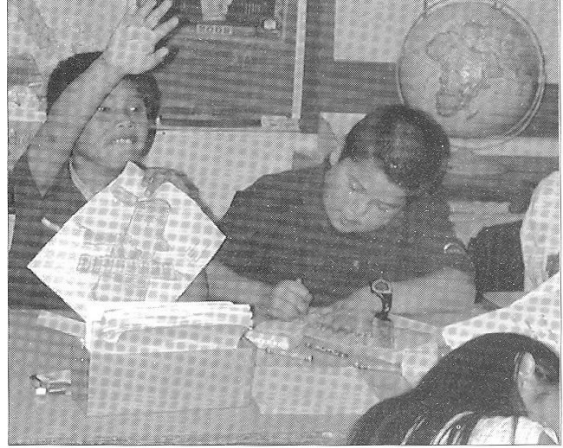

Bugün eğitim alanında "uluslararası toplum" adına küresel ölçekte politika belirleyen kurum resmi olarak Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)'dür ve UNESCO ücretsiz ve zorunlu temel eğitim hakkını benimsemektedir. Ancak bu görev UNESCO tarafından birtakım ortaklarla birlikte yürütülmektedir. Bu ortaklar "diğer Birleşmiş Milletler kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve hükümet dışı örgütler, ülke üyelikleri ile oluşan gruplar ve birlikler, kalkınma bankaları, iki taraflı yardım kuruluşları ve özel sektör"dür (2). Ancak anılan ortakların eğitim tanımları birbiri ile çelişmektedir. Özel sektör doğal olarak eğitimi piyasada alınıp satılacak ticari bir mal, kalkınma

bankaları ise mali açığı kapatmak için azaltılması gereken bir harcama kalemi olarak görmektedir. Bu durum eğitimi ücretsiz bir kamu hizmeti olarak tanımlayan ve bu hakkı sağlamak üzere bütçelerin öncelikle eğitim alanına tahsis edilmesini öngören İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, bu hakkı tanıyan diğer uluslararası belgeler ve UNESCO yaklaşımı ile çatışmaktadır.

Aslında UNESCO'nun çok taraflı uluslararası kuruluşların yaklaşımlarını düzenlenmek ve harmanlanmak görevi de bulunmaktadır. Ancak UNESCO eğitim alanında tek bir küresel eğitim stratejisi benimsemesini

sağlayamamaktadır. Tek bir küresel eğitim stratejisinin benimsenemediği böyle bir ortamda birçok uluslararası kuruluş çeşitli hükümetlere birbiri ile çelişen birçok öneride bulunmaktadır (2). Örneğin bugün eğitim alanında yürürlükte bulunan altı küresel plan; ILO-IHRL belgeleri, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü ve Gelişmiş-8 (OECD-G8) ülkeleri ile yapılan çok taraflı anlaşmalar, Dünya Bankası (WB) anlaşmaları, UNESCO Herkes İçin Eğitim (EFA) Stratejisi, Dünya Ticaret Örgütü - Hizmet Ticareti (WTO-GATS) anlaşmaları ve UN MDGs birbiri ile

çelişen çok farklı politikalar önermektedir. Ancak ekonomik gücün oldukça belirleyici olduğu, bu nedenle Amerika Birleşik Devletleri (USA)'nin ekonomik gücü dolayısıyla Birleşmiş Milletler politikalarını etkilediğinin genel kabul gördüğü (3) bugünkü dünya ekonomik ve politik atmosferinde küresel eğitim modeli genel olarak, eğitimi bir hak olarak tanımayan USA modeli ile örtüşmekte ve aynı düşünce Dünya Bankası (WB) politikaları ile yayılmaktadır.

Bu çelişen önerilere karşı en korumasız olan ülkeler eğitim için dış finansmana gereksinime duyan gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerdir. Çünkü mali açıkların düşürülmesi şartı ile verilen krediler, genellikle ülkelerin istedikleri miktardan daha az, bekledikleri süreden daha uzun sürede ve kredi alan ülkeleri insan haklarını ihlal etmeye iten koşullar öne sürerek ücretsiz olması gereken temel eğitimin ücretli hale getirilmesine ve eğitim maliyetlerinin aile bütçelerine yüklenmesine neden olmaktadır. Ayrıca ağır bürokratik gereklilikler bu önerileri çok pahalı öneriler haline getirebilmektedir. Dünya ölçeğinde eğitim fonlarının yalnızca %2'si uluslararası yardımlarla sağlanmasına rağmen (geriye kalan %63'ü hükümet ve

%35'i de ailelerce karşılamaktadır, buna karşın OECD ülkelerinde zorunlu eğitimin yalnızca %8'i özel fonlarla karşılanmaktadır) birçok farklı küresel planın bulunması ve eğitim için dış kredi kullanan ülkelerin bu uluslararası belgelere nasıl uyum sağlayacağını gösteren raporların şart koşulması, dış finansmanın önemli bir kısmının bürokratik işlemlere harcanmasına neden olabilmektedir. Örneğin Dünya Bankası'ndan Mark Sundberg "500 günlük teknik yardım maliyetinin 5,000 öğretmen istihdam etmeye karşılık geldiğini" hesaplamıştır (4).

Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan ücretsiz ve zorunlu eğitimin hayata geçiril(e)memesi durumu aslında her şeyden önce bir insan hakları ihhalidir. Bu ihlali öncelikle ücretsiz ve zorunlu temel eğitimi bin yıl hedefleri arasına almayan Birleşmiş Milletler yapmaktadır. Birleşmiş Milletler Bin Yıl Gelişme Hedefleri (UN MDGs), 2015 yılına kadar tüm kız ve erkek çocukların ilkökulu tamamlamış olmalarını öngörerek, 2000 yılından itibaren birçok ülkenin 15 yıl daha temel eğitim hakkını görmezden gelmesine yol açmakta ve doğuştan kazanılmış bir hak olarak kabul edilen eğitim hakkının uzun dönemli kalkınma hedefine dönüşmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla Birleşmiş Milletler Bin Yıl Gelişme Hedefleri (UN MDGs), insan hakları veya kamu sorumluluğunu vurgulamaktan kaçınarak, eğitimi bir hükümet harcaması olarak görmekte (yatırım değil) ve verimli bir yoksulluğu düşürme aracı olarak algılamaktadır. Bu yaklaşımla en iyi durumda ilk okuldan ayrılanlar "düşük nitelikli ucuz işgücü kitlesi" olarak görülmekte (5) ve çocukları en düşük istihdam yaşına kadar okulda tutma talep edilmemektedir. Diğer yandan 2006 EFA Küresel izleme Raporu, 94 ülkenin eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşamadığını göstermektedir (6). Daha da önemlisi sayısal denklik kadınların daha iyi ücret ve gelir elde etmeleri veya politik ve ekonomik alanda karar verici konuma gelmeleri için yeterli olamamaktadır (7).

Tablo 1: Ülkelere göre en düşük istihdam yaşının altında okuldan ayrılma yaşları (ilk rakam başlama, ikincisi ayrılma yaşı)

<u>Sahra-Altı Afrika Ül:</u>		<u>Latin Amerika ve Karayipler</u>	
Angola	6-9	Bolivya	6-13
Benin	6-11	Dominik Cum.	5-13
Burundi	7-12	Haiti	6-11
Kamerun	6-11	Honduras	7-12
Cape Verde	6-12	Jameyka	6-11
Çad	6-11	Panama	6-11
Kongo/Kinshasa	6-13	Surinam	6-11
Ekvator Ginesi	7-11	Trinidad & Tab	5-11
Eritre	7-13		
Etyopya	7-12	<u>Asya ve Pasifik</u>	
Gine / Bissau	7-12	Afganistan	7-12
Kenya	7-13	Burma /Myanmar	5-9
Lesotho	6-12	Bangladeş	6-10
Malawi	6-13	Laos	6-10
Mozambik	6-12	Pakistan	5-9
Nijer	7-12	Filipinler	6-12
Nijerya	6-11		
Ruanda	7-12	<u>Orta Doğu</u>	
Senegal	7-12	Mısır	6-13
Swaziland	6-12	Iran	6-10
Tanzanya	7-13	Kuveyt	6-13
Zambiya	7-13	Suudi Arab.	6-11
Zimbabve	6-12	Sudan	6-13
		<u>Doğu Avrupa ve Merkez Asya</u>	
		Arnavutluk	6-13

Kaynak: Tomasevski, 2006, s. xx.

Tablo 1 küresel en düşük çalışma yaşı olan 14 yaştan önce ilkokulu bitirme yaşına sahip ülkeleri göstermektedir. UN MDGs dikkate alındığında Angola ve Burma/Myanmar 3 yıllık eğitimle 9 yaşında ilkokulu tamamlayıp anılan hedeflere ulaşabileceklerdir. Ancak UNESCO ve UNICEF tarafından okur yazarlığın sürdürülmesi için en az altı yıllık bir eğitim gerekliliği öngörüldüğünden, bu üç yıllık eğitimin yeterli olamayacağı çok açıktır. Bu nedenle eğitim sürelerini de kontrol eden küresel bir mekanizmaya şiddetle gereksinme duyulmaktadır (8). Kaldı ki 1921 yılında okuldan ayrılma yaşının en düşük 14 yaş olarak belirlenmesinin ardından, ücretsiz ve zorunlu eğitim ile çocuk işçiliğinin önlenmesi arasındaki paralellik açıkça ortaya çıktıktan sonra bu kez ILO, çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin önlenmesi sözleşmesi ile 1999 yılında ücretsiz eğitim yaşını 18'e yükseltmiştir. Bu kararın arkasında eğitim hakkının diğer hakların da önünü açtığı düşüncesi yatmaktadır. Ayrıca eğitimde süresinin yanı sıra eğitimin kalitesi de oldukça önemlidir.

Gelişmiş ülkelerde daha farklı bir tablo bulunmaktadır. Ücretsiz ve zorunlu temel eğitimi sağlamayı yaklaşık iki yüzyıldır başarıyla sürdüren gelişmiş ülkeler eğitim için dış krediye gereksinme duymadıklarından küresel eğitim stratejilerinin ideolojik baskısından uzak durmayı başarabilmektedirler. Bu nedenle gelişmiş ülkeler daha yüksek katılım oranında ve daha kaliteli eğitim sağlayabilmektedir. Bugün OECD ülkelerinde çocukların %96'sı, Latin Amerika ve Doğu Asya'da ise %94'ü ücretsiz ve zorunlu temel eğitimden yararlanabilmektedir. Ancak gelişmiş ülkelerde temel eğitim için yapılan cepten ödemeler ile ilgili araştırmalar, anılan ülkelerde gelir düzeyi çok düşük olan ailelerin eğitime erişiminin yakından takip edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bir ülkenin refah düzeyi ile eğitim performansı arasında otomatik bir ilişki kurmak her zaman doğru değildir. Örneğin kendini dünyanın süper gücü olarak tanımlayan USA'da ücretsiz ve zorunlu ilköğretime ulaşım oranı Arjantin'den daha düşüktür (tablo 2). USA rakamı UNESCO/UNICEF raporunda daha düşük, %94 olarak görülmektedir (8). Bu durumda 6-11 yaş grubu içerisinde %6 oranında çocuk, yani yaklaşık 1.3 milyon çocuk eğitime ulaşmamaktadır. Ülkeye yasa-dışı girişler ve kayıtlı olmayan göçmen işçilerin çocuklarının bu rakama dahil olmadıkları düşünülürse %6 oranının daha da artması kaçınılmazdır. Bu

durum eğitimin USA'da etkili bir hak olarak tanınmaması ile ilişkilendirilmektedir. Dahası bu hak farklılıkları gelir düzeyi daha düşük olan ülkelerde daha belirgin bir şekilde hissedilmektedir.

Dünyada ücretsiz ve zorunlu temel eğitimin durumu bölgelere göre incelendiğinde, ücretli eğitim nedeniyle temel eğitime erişimin en çok engellendiği bölgenin Sahra Altı Afrika ülkeleri olduğu, buna karşılık ilk öğretimin yanı sıra orta öğretimde de ücretsiz eğitimin sunulduğu Latin Amerika ülkelerinin ise en yüksek katılım oranına sahip olduğu görülmektedir.

Sahra Altı Afrika bölgesinde 24 ülkede ilk okul öğrenimi sırasında para ödenmektedir. Bu 24 ülke dışında kalan 15 ülke de paralı olan ilk öğretimlerini çok yakın zamanlarda parasız hale dönüştürmüştür. Bu bölgede ilk öğretimin paralı olduğu ülkelerde eğitime katılım oranı genel olarak % 35 (Kongo/Kinshasa) ile %66 (Gine) arasında değişirken (genel ortalama %52), son zamanlarda parasız eğitime geçen ülkelerde bu oran %58 (Burundi) ile %100'ler (Şeysteller) arasında (genel ortalama %79) seyretmektedir. Belirtilen oranlar eğitimin parasız hale getirilmesi ile eğitime ulaşım arasındaki paralelliği çarpıcı bir şekilde göstermektedir.

Doğu Avrupa ülkelerine bakıldığında, tüm ülkelerde ücretsiz eğitim mirasının yasal olarak varlığını sürdürmekte olduğu, ancak eğitim politikalarının farklı rotalar izlediği gözlenmektedir. Örneğin 8 ülkede ücretsiz temel eğitim sürdürülürken (temel eğitime katılım oranı ortalama %90), 3 ülkede ücretli hale dönüşmüş (Kırgızistan, Moldova, Tacikistan, temel eğitime katılım oranı ortalama %84), 7 ülkede de bu konuda herhangi bir politika tercihi yapılmamıştır (temel eğitime katılım oranı ortalama %88.5). Ayrıca bu bölgede kamu eğitiminin yetersiz olduğu oldukça düşük öğretmen ücretlerinden de görülebilmektedir. Örneğin Ukrayna'da öğretmen ücretleri resmi yoksulluk sınırı altında kalırken, Tacikistan'da aylık 5\$ civarındadır.

Asya ve Pasifik bölgesinde de eğitimin ücretsiz ve zorunlu oluşu ile ilköğretime katılım arasında bir paralellik vardır. Ücretsiz eğitim hakkı olmayan 5 ülkede ilköğretime katılım oranı %51-83 arasında değişirken (ortalama %68), ücretsiz eğitim hakkı bulunan 9 ülkede %87-99 arasında (ortalama %94) değişmektedir. Bu bölgede Malezya ilginç bir örnektir, çünkü ücretsiz eğitim hakkı bulunmamasına rağmen ilköğretime katılım oranı %95'tir.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgelerindeki ülkelerin ücretsiz eğitim taahhüdünün iki boyutu bulunmaktadır. Birincisi ücretsiz eğitimin yasal olarak garanti altına alınması, ikincisi ise bu hakkın eğitim politikalarına etkili bir şekilde yansıyor yansımadığıdır. Örneğin ücretsiz temel eğitim 10 ülkede yasal güvence altında olup, anılan ülkelerde eğitime katılım oranı ortalama %92'dir. Ancak yasal güvenceye rağmen etkili eğitim politikaları belirlemede zorlanan Suudi Arabistan'da bu oran %60'tır. Bölgede 9 ülke ücretsiz eğitim hakkını

benimsememiştir. Ücretsiz eğitim hakkını benimsemeyen bu ülkelerde eğitime katılım oranı ortalama %74'dür. En düşük orana sahip ülke %34 ile Dji-bouti'dir.

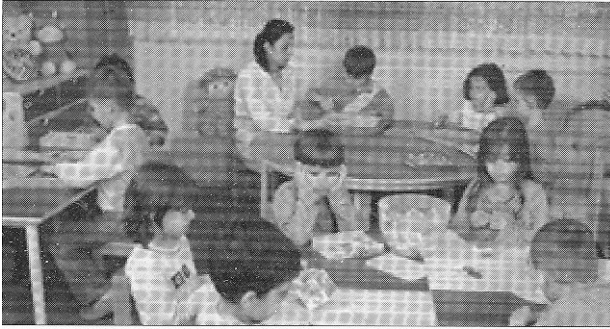
Latin Amerika bölgesindeki ülkelerde, ücretsiz eğitim taahhüdü hem anayasal güvence altındadır hem de hükümet politikalarına yansımaktadır. Bu bölgede diğer bölgelerde görülmeyen ücretsiz eğitim hakkının bütün yönleri tam anlamıyla uygulanmaktadır. Örneğin ücretsiz eğitim tüm finansal engellerden uzaklaştırılmakta ve eğitimde özgürlük bulunmaktadır.

Tablo 2: Nordik ve Latin Amerika ülkelerinde eğitime katılım oranının USA ile karşılaştırılması

	5-14 yaş arası çocukların eğitime katılımı	15-19 yaş arası çocukların eğitime katılımı	20-29 yaş arası çocukların eğitime katılımı
Nordik ülkeleri:			
Danimarka	% 99	%82	% 31
Norveç	%98	%85	%26
İsveç	%98	%86	%34
Amerika Birleşik Dev.	%97	% 75	%25
Latin Ameri, Ülkeleri			
Arjantin	% 104	%70	%26
Brezilya	%91	%71	%23
Uruguay	%98	%68	%21

Kaynak: OECD, 2004: aktaran Tomasevski, 2006, s.236. (9).

Temel eğitimin ücretsiz olduğu toplam 13 ülkede ortalama %96 oranında eğitime katılım söz konusu iken, ücretsiz eğitim hakkı olmayan 6 ülkede ise ortalama %88 oranında eğitime katılım gözlenmektedir. Türkiye'deki duruma kısaca göz atıldığında, yasal olarak ücretsiz ve zorunlu olması gereken ilk öğretimin gerçekte ücretli olduğu gözlenmektedir. Örneğin, okul-aile birlikleri ile okulların birçok gereksinimleri karşılanmakta, defter-kitap-önlük gibi bütün okul gereçleri ile ulaşım ve yemek ailelerce finanse edilmekte ve her şeyden önemlisi kayıt sırasında çok büyük miktarları da bulabilen enfor-mel kayıt ücretleri talep edilmektedir. Bu durum eğitimde fırsat eşitliğini bozduğu gibi okula katkı yapan ailelerin çocuklarına ayrıcalıklı davranmaya kadar varan bir çok adaletsiz duruma yol açabilmektedir. Örneğin son zamanlarda basına yansıyan bir haberle İstanbul'da okula katkı yapan ailelerin çocuklarının ayrı bir sınıfta yani ayrıcalıklı olarak eğitim gördükleri bizzat okul yetkilileri tarafından duyurulabilmektedir. Türkiye'de ücretsiz ve zorunlu temel eğitimle ilgili resmi bilgiler birbiri ile çelişmektedir. Örneğin hükümetin hazırladığı bir rapor ilk okulun uzun süredir parasız olduğunu iddia ederken (10), başka bir rapor bazı okul gereksinme ve malzemelerinin okul-aile birliğince karşılandığını ve yasak olmasına rağmen enformel bir şekilde ailelerden doğrudan para alındığını kabul etmektedir (11).

Türkiye'de formel veya enformel katkıların en önemli nedeninin bütçe tahsisinin eğitimdeki büyümeyi ve ihtiyacı karşılayamamasından kaynaklandığı belirtilmektedir. Örneğin 1990'lı yıllarda ilköğretimdeki çocuk sayısı 11 milyondan 15 milyona ulaşmasına rağmen (www.meb.gov.tr) eğitime ayrılan bütçe azalmıştır (12). Halbuki neredeyse üçte biri okula giden çocuklardan oluşan Türkiye'nin genç nüfusu (13) eğitime önemli miktarda kaynak ayrılmasını gerektirmektedir. Bu durum Avrupa Birliği (EU) müzakereleri sırasında da Türkiye'den talep

edilmiştir. Ayrıca Türkiye ilk Avrupa Birliği'ne uyum raporunda, 2005 yılına kadar zorunlu temel eğitimi 12 yıla çıkaracağını da taahhüt etmiştir (14). Ancak 8 yıllık zorunlu eğitimi bile ücretsiz sağlamayı başaramadığı için 12 yıllık taahhüdü henüz yerine getirememiştir.

Eğitim başarısı konusunda OECD ülkeleri arasında yapılan karşılaştırmalı çalışmalarda Türkiye genellikle alt sıralarda yer almaktadır. Bu durum Türkiye'nin yaygın bir eğitim stratejisi geliştirme ve eğitimin bütçe içerisinde önceliklendirilmesi gereklerini daha net bir şekilde ortaya çıkarmaktadır. Bu stratejinin ilk hedefi de ilk okula katılım oranının tam olarak hesaplanması olmalıdır. Çünkü okula gidemeyen çocuk sayısı konusundaki resmi rakamlar ile uluslararası kuruluşların rakamları birbirinden oldukça farklıdır. Örneğin Herkese Eğitim (EFA) 2000 Değerlendirme Raporu ilk okula katılım oranının %87.5 olduğunu belirtmektedir. Ancak 1997 yılında zorunlu temel eğitimin 8 yıla çıkarılması bu oranı azaltmıştır (12). Milli Eğitim Bakanlığı ilköğretime katılım oranının %97.6'ya çıktığını belirtmektedir (13), ancak EFA 2006

raporu bu rakamı %86 olarak açıklamaktadır (6). Dahası resmi kimlik kartı olmayan birçok çocuğun bulunduğu hükümetçe belirtilmesi (15), eğitime ulaşamayan çocuk sayısını doğru olarak belirlemenin oldukça güç bir iş olduğunu ortaya koymaktadır (16). UNESCO/UNICEF araştırmasına göre Avrupa bölgesinde okula gitmeyen çocuk sayısının üçte biri ne yazık ki Türkiye'de bulunmaktadır (8). Bu durum Türkiye'de temel eğitimde herkese eğitim hedefine henüz ulaşamadığının en büyük göstergesidir. Sonuç olarak, Türkiye'de ve ücretsiz ve zorunlu temel eğitim hakkını ihlal eden diğer ülkelerde bu hakkı bir an önce ve etkili bir şekilde hayata geçirmek, ayrıca eğitimde kaliteyi artırarak eğitim çalışanlarının özlük haklarını ve çalışma koşullarını iyileştirmek hem çocuk işçiliğinin önlenmesi hem de "Herkese Eğitim" yasal sorumluluğunu yerine getirmek için bir an önce sağlanması gereken bir görevdir. Bu görevin izleyicisi olmak da en büyük yurttaşlık sorumluluğudur.

Kaynakça:

1. Tomasevski, K. (2006) "The State of the Right to Education Worldwide Free or Fee: 2006 Global Report", Copenhagen, s.x, parag.3.
2. "Report by the Director-General on Global Action Plan to Achieve the Education for All (EFA) Goals", Doc.174 EX/9, March 2006, parag.8.
3. "The tone of media reporting can be illustrated with the USA described as Vnumero uno/" the UN's chief paymaster (which) must be obeyed". America's war for hearts and minds: Mind your language, /The Economist/, 17 June 2006.
4. Bounds, A. (2006) "World Bank casts doubt on consult-ants' effectiveness", /Financial Times/, 8 June 2006.
5. "A survey of business in India", /The Economist/, 3 June 2006.
6. EFA/UNESCO, (2006) "Global Monitoring Report 2006", (www.efareport.unesco.org).
7. Tomasevski, K. (2005) "Girls' education through a human rights lens: What can be done differently, what can be made bet-ter", ODI, (www.odi.org.uk/rights)
8. UNESCO/UNICEF, (2005) "Children out of School: Measuring Exclusion from Primary Education", UIS, Montreal, s.14.
9. OECD, (2004) "Education at a Glance: OECD Indicators 2004", Paris.
10. U.N. Doc. E/CN.4/2002/60/Add.2, parag.25-34.
11. Council of Europe, (1996) "The Division of Responsibilities at National, Regional and Local Levels in the Education System of Twenty-three European Countries", Studies and Texts No.44, Strasbourg, s.250.
12. Ministry of National Education, (1999) "Education for All, Year 2000 Assessment", Ankara (www.unesco.org/wef/coun-tryreports/turkey)
13. Ministry of National Education (2000), "National Education at the Beginning of 2001", Ankara, s. 107.
14. "The Commission of the European Communities recom-mended redefining budgetary priorities, especially prioritizing education, health and social services".2001 Regular Report on Turkey's Progress towards Accession, Doc.SEC (2001) 1756 of 13 November 2001, s.45 (http://europa.eu.int/comm)
15. U.N.Doc.CRC/C/51/Add. 4 (2000), parag.199.
16. United Nations Country Team, (2000) "Common Country Assessment (CCA)", Ankara, s.68.

* Bu çalışma "The State of the Right to Education World-wide Free or Fee: 2006 Global Report" adlı rapora dayanılarak hazırlanmıştır.

** Ankara Üniversitesi Sağlık Eğitim Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü Öğretim Görevlisi, Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Vakfı Gönüllüsü

SOSYAL POLİTİKA

Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi Değişecek mi? Bulgaristan ve Romanya Örneklerinin Gösterdikleri

Reyhan ATASÜ TOPÇUOĞLU*

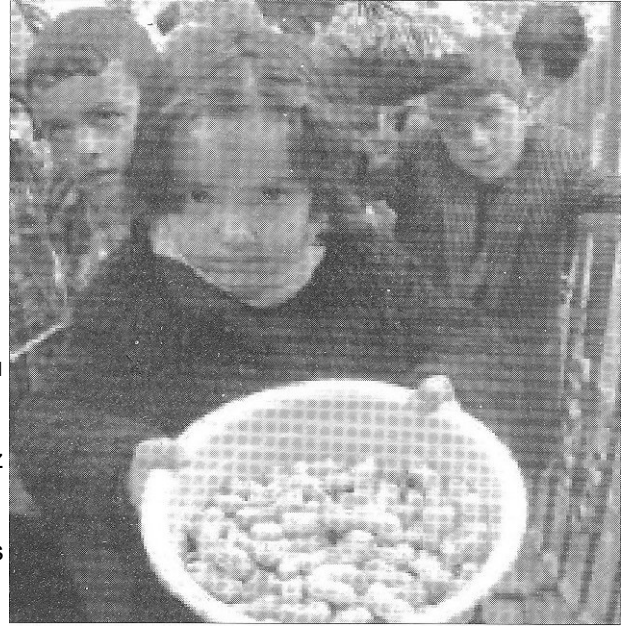
Türkiye'de Mevcut Durum

Türkiye'de çocuk koruma sistemi bu günkü haliyle uygulamada ihtiyacı karşılayamamakta ve yasal olarak, birçok ülkenin aksine parçalı bir yapı arz etmektedir. Bu yapının üç ana ögesi vardır: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) yasası, Çocuk Koruma Kanunu ve Medeni Yasa. Çocuğun korunması için birkaç yasa ve başka hukuki düzenlemelerin var olması, bu hukuki yapılar birbiriyle çelişmediği, birbiriyle uyumlu ve tamamlayıcı olduğu sürece her hangi bir sorun oluşturmaz. Ancak Türkiye'de durum böyle değildir.

Korunmaya muhtaç çocuk (KMÇ) kavramı, iki yasada ayrı ayrı tanımlanmıştır; bu tanımlar farklı çocuk gruplarını içerip bazı çocuk gruplarınıysa dışlamaktadır. SHÇEK'in tanımı içinde suça yönelmiş ve çalışan çocuklar yer almazken, Çocuk Koruma Kanunu'nun tanımı sokak çocuklarını ve çalışan çocukları dışlamaktadır. Çalışma yaşı İş Kanunu ile belirlenmektedir. Medeni yasa evlat edinmeyi düzenlemektedir, uygulamayı SHÇEK yürütmektedir.

Çocukların ancak korunmaya muhtaç hale geldikten, ihmal, istismar veya suç gerçekleştirildikten sonra Türkiye'nin yasal mevzuatında konu edilmelerine ilaveten, konunun bütünlük arz etmekten uzak bir şekilde ele alınmış olması, sosyal politikalarda çocukların oldukça periferde yer aldığını açıkça göstermektedir. Türkiye, her çocuğun büyüme hakkını ortaya koyan BM Çocuk Hakları Sözleşmesine taraf olmasına rağmen, yasal yapı yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı bu hakkı yeterince güvence altına alamamaktadır. Bu durum, günümüz Türkiye'sinde çocuk refahı politikasının bulunmadığını vurgular. 2005 yılında SHÇEK'ten hizmet alan çocukların toplam sayısı 1580'dir. Yoksulluk sınırı altında yaşayan ailelerin çocuklarının sayısı düşünülecek olursa, bu rakamın ne kadar küçük olduğu ortaya çıkar. İhtiyacın karşılanamaz oluşu, mevzuatta ve uygulamada değişim için yeterli ve kuvvetli bir iç dinamiktir. Ancak, içinde bulunduğumuz AB'ye giriş sürecinde sistemin değişimini zorlayacak dış dinamiklere de bakmak gerekir.

Romanya ve Bulgaristan'da yaşanan çocuk koruma sistemlerinin revizyonu süreçleri bu açıdan örnek teşkil etmektedir.

Romanya ve Bulgaristan'da Durum

Sosyalist Bloktaki sosyal hizmet, tüm ailelere, daha doğrusu tüm vatandaşlara sunulan bir haktı (Todorova 2005). Her iki ülkede de 1989'a kadar farklı sosyal politikalar ama, benzer sosyal hizmet yapıları söz konusuydu. Ancak, blok çöktükten sonra bu yapılar sürdürülemedi. 1990'ların ortasına kadar bu ülkelerde herhangi bir somut reform çalışması da görülmedi (Todorova, 2005). Bulgaristan ve Romanya çocuk refahı reformlarına 1999 ve 2000 yıllarında aynı zamanda başladılar. Bu reformları üç ana unsur etkilemiştir: AB'ye giriş süreci, İngiltere'nin model ve danışman olarak katılımı, piyasa ekonomisinin etkisi.

AB ve Sivil Toplum

Sivil toplumun istekleri her iki ülkede de özellikle AB üzerinden hükümetlerine yansımıştır. Romanya'da 1993'te başlayan Avrupa Birliği'ne giriş müzakerelerine, uluslararası sivil toplum kuruluşlarının da baskısıyla, çocuk hakları müzakere başlıklarından biri olarak eklenmiş; bu durum devletin bu konuda eyleme geçmesini hızlandırmıştır (Matschullat, 2002). Romanya'nın AB müzakere sözleşmesine, 1999'un bitiminden önce, çocuk koruma kurumlarının yeniden yapılanmasının tamamlaması ve bunun için devlet bütçesinden gereken payın ayrılması şartı koşulmuş, çocuk haklarının insan haklarıyla olan sıkı bağlantısı vurgulanmıştır (Avrupa Komisyonu, 1998).

Benzer biçimde, Bulgaristan'da da 2000'e kadar politik gündemde yer almayan çocuk koruma sistemi (Todorova, 2000), sivil toplum kuruluşlarının AB üzerinden hükümetlerine yaptığı baskılarla bu tarihten sonra gündemdeki yerini almıştır (Save the Children, 2005).

İngiltere'nin Etkileri

Her iki ülkede de reform sürecinde İngiltere'den ikili anlaşmalarla doğrudan danışmanlık ve model önerisi alınmıştır. Yeni model, çocuk korumanın hem kurumsal hem de finansal açıdan desentralizasyonunu getiren, öte yandan denetim, kayıt, kontrol ve koordinasyonu çocuk açısından bütüncü! bir bakış açısıyla bir mevzuat içinde toplayan bir yapıdır.

Bu model çerçevesinde Bulgaristan 2000 yılında Çocuk Koruma Yasası'nı çıkarmıştır. Ancak, Avrupa Birliği tarafından yasal mevzuatın hızlı geliştirmesi takdir edilirken, yasaların hayata geçememesi bir o kadar eleştirilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2005).

Romanya, yine bu model çerçevesinde ve İngiliz uzmanların doğrudan danışmanlığıyla (Matschullat, 2002)

hazırlanan Zor Durumdaki Çocukların Korunmasına Dair Devlet Stratejisi Belgesini 2001 yılında yayınlamıştır. Bu belge 2001-2004 arasında gerçekleştirilecek hedefleri belirlemektedir (Romanya Hükümeti, 2001).

Piyasa Ekonomisinin Etkisi

Ancak, İngiltere'nin Beverage raporundan beri süregelen koruyucu- önleyici sosyal politikaları, vatandaşlık ve hak temelli sosyal çalışma anlayışı, piyasa ekonomisi düzeninde yeni yeni var olmaya çalışan bu ülkelere uygulanırken, olumlu özelliklerini yitirmekte, ne yazık ki maliyeti düşürme anlayışına göre şekillenmektedir. Diğer bir çelişki, piyasa ekonomisinin yapısı gereği, çocuk koruma sistemlerinin tüm çocuklara değil ihtiyacı olan çocuklara yönelik olmasını önermesidir. Tam da bu noktada, sistemler koruyucu-önleyici olma özelliklerini yitirmektedirler.

Sonuç olarak, Türkiye'de çocuk koruma sisteminin değişimine yönelik çeşitli iç ve dış dinamikler mevcuttur. Romanya ve Bulgaristan örnekleri özellikle değişim sürecinde dış dinamiklerin etkileri hakkında bilgilendiricidir. Bu etkileri de hesaba katarak kendi toplumsal yapımıza uygun yeni bir çocuk politikası geliştirilmesinin gereği açıktır.

Kaynakça:

Avrupa Komisyonu (1998): A Comprehensive Paper: Re-ports on progress towards accession of the candidate countries, Brussels, European Commission

Avrupa Komisyonu (2005): *Bulgaria 2005 Comprehensive Monitoring Report*, European Commission, SEC (2205) 1352

Matshullat, B.M. (2002): *Government Strategy Concerning the Protection of the Child in Difficulty, Romania's New Child Welfare Reform Effort: Will it Make a Difference?*, British Executive Service Overseas monitoring Report,

Romanya Hükümeti (2001): *Government Strategy Concerning the Protection of the Child in Difficulty*, National Authority for the Protection of Child and Adoption, Romanya

Save the Children (2005): *Bulgaria, Country Report*, publication of Save the Children, İngiltere

Todorova, V. (2000): The draft for child protection and the public attitudes towards the policy for children in Bulgaria, *The International Journal of Children's Rights*, N.8, ss. 169-184

Todorova, V. (2005): Organization of Youth Care: New Trends and Experiences after the fall of the "Iron Curtain", paper presented in *100 Years of Child Protection: Recommendations for the Future*, Kopenhag, 2005

TOPLUM

Rehabilitasyon Merkezi'nden İnsan Öyküleri

Erdoğan BOZBAY*

Rehabilitasyon Merkezi asırlık çam ağaçları arasına gizlenmiş. Daha doğrusu gizlenmeye çalışmış da üst katları açıkta kalmış bir deve kuşunu andırıyor. Etrafını beyaz badanalı yüksek duvarlar çevreliyor. Aracımız kesik kesik öksürerek geçiyor bahçe kapısından, hafif rampalı yolu tırmanarak tatlı bir virajla hastane girişinde duruyor. Ayak bileği kırık eşimin arabadan inmesine yardım ederken, genç taksi sürücüsü bir anda ortadan kayboluyor. Tam araçtan inmiş eşyalarımızı toplarlarken elinde tekerlekli sandalyeyle çıkageliyor. Geçmiş olsun dileklerini yineliyor bizimle vedalaşırken. Aracına atlayıp uzaklaşıyor. Büyük şehirlerde alışık olmadığımız bu incelik karşısında şaşırıp kalıyoruz.

#

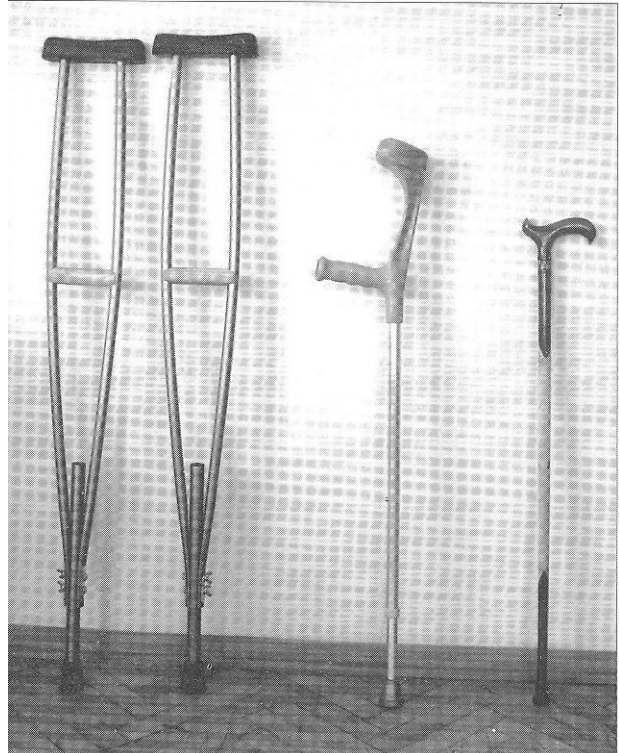
Birkaç basamak merdivenin yanına yapılmış olan oldukça dik rampayı zorlanarak çıkıyoruz. Hastaneden içeriye girişte ağır bir hava karşılıyor ciğerlerimizi. Polikliniklerin bulunduğu koridor hayli kalabalık. Eşim kenarda beklerken işlemleri yürütüyorum. Kayıtlar, doktor seçimi, uzunca bekleyiş, zarif doktorumuzun candan ilgisi, fizyoterapiste yönlendiriliş derken kendimizi egzersiz salonunun kapısında buluyoruz.

#

Salon, ilk anda bana, Carlos Saura'nın film setini çağırıştırıyor. Bir duvar boydan boya aynayla kaplanmış. Üstteki hoparlörler şimdilik suskun görünüyor. Uzun duvardaki geniş pencereler çam ağaçlı manzarayla bütünleşmiş, içerisi alabildiğine aydınlık. Aynanın önündeki mini merdivenler, adım atma engelleri, tutunma yerleri olan kısa yürüme yerleri, ayak yaylanma düzeneği, iki sıralı dizilmiş beyaz çarşafli yataklar, beyaz önlüklü terapistler, mavi önlüklü sağlık görevlileri film platosu düşünüy hastaneye çevirmekte gecikmiyor. Salona girişimizle birlikte gözlerinin üzerimizde olduğunu hissettiğimiz genç bir bey **"Geçmiş olsun"** güler yüzlülüğüyle karşılıyor bizi. Fizyoterapistimiz olmalı. Zarif bir el hareketiyle boş yataklardan birini işaret ediyor. Eşimi hazırlayıp beklemeye koyuluyoruz. Hemen bütün yataklar dolu. Gençler, yaşlılar, kadınlar, erkekler hatta çocuklar. Hemen her hastanın yanında bir de refakatçisi bulunuyor. Aletli aletsiz egzersiz yapanlar, yürümeye çalışanlar, merdivene çıkanlar, ayak yaylanması yapanlar, ancak özel düzeneklerle ayağa kalka-bilenler, vücudu vurgun yemişçesine pelte gibi olanlar... istenen hareketleri yapmaya çalışırken salonu dolduran inlemeler, acılı sesler, ahlar, oflar, amanınlar, beceremeyenlere tatlı sert uyarılar. Olabildiğince kimseleri incitmeden, özellikle gözlerimi hastalardan kaçırarak çevreyi inceleyişim sıra bize gelene kadar sürüyor.

#

Derken, sıra eşime geliyor. Önce iletkenliği arttırmak için elektrotlara jel sürülüyor. Ardından ayağa düşük voltajda akım veriliyor. Elektrotların üstüne de havluya sarılmış sıcak kalıplar yerleştirilerek, ayak bileği yirmi dakikalık ısınmaya alınıyor. Her gün bu işlem

tekrarlanıyor. Ardından sözcüklere dökemeyeceğim zorlu, acılı, sıkıntılı dakikalar başlıyor. Eklemlerdeki kireçlenmenin açılması işlemi, sanki insanın sabrını, dayanma gücünü sınıyor.

#

Ve ben her gün, en azından yirmi dakikalık ısınma süresini çevreyi gözlemleyerek geçiriyorum. Kim bilir ne ilginç öyküler vardır şu insanlarda diye geçiyor aklımdan. Özellikle gençlerde. Çünkü, belli yaşın üstündekiler genellikle felçten geliyor olmalı. Ya ötekiler, gençler, çocuklar... Dünyalarına bir girebilsem. Bu konuda, eşim benden daha becerikli çıkıyor. Hemen her gün yeni öykülerle yüzleşiyor, her öyküyle birlikte bir parçamızı da onlarda bırakıyor yada onlardan bir parçayı kendimize katıyoruz.

#

Yanımızdaki yatakta gözlerinin içi sürekli gülümseyen genç bir bayan yatıyor. Otuzlarında var yok. Kendisine çok benzeyen bir refakatçi var yanında. Kardeşi olmalı. Trafik kazası geçirdiğini söylüyorlar. Oysa acı gerçek daha sonra anlaşılıyor. Kocası cinnet geçirmiş. Mezara giden yavrulardan, rımpusa düşen kocadan geriye felçli şu genç kadın kalıyor. Onca acıya rağmen hala gülümsüyor olması doğrusu insanı şaşırtıyor.

#

Refakatçiler ya anne, ya kız kardeş ya da gelin. Erkekler sayılı. Onlardan biri de genç eşine sürekli moral vermeye çalışan yanık tenli delikanlı. Alçacık ağaç engelleri bile zor atlıyor kadın. Bazen de deviriyor. Eşi yüreklendirmese belki de çalışmayı oracıkta kesecek. Bu duruma gelinceye kadar neler çekmişler. Gördüğümüz durum çok iyileşmiş haliymiş. Bugünleri hayal bile edemediklerini de ekliyor genç adam. Eşim duygulanıyor işittiklerinden. **"Ne mutlu sana"** diyor hasta bayana, **"Böyle fedakar bir eşin var."** O da göz yaşlarıyla yanıtıyor eşimi. Devreye tam zamanında giriyor adam, **"hasta olana kadar değil, biz ölene kadar beraberiz."** Gözlerdeki ıslaklık bu kez bizimkilere bulaşılıyor.

#

Salona her girişimizde yaşlıca bir beyi, genç refakatçisinin yardımıyla eksersiz yapar buluyoruz. Sanırım salonun en sessiz ikilisi onlar. Hiç sesleri çıkmıyor. Hele yaşlı adamın zorlu hareketlerde bile gıkını çıkarmaması, konuşma engelli oluşunu akla getiriyor. Ama değilmiş. Zor duyduğu için her söyleneni bir kez de oğlu tekrarlayınca anlıyoruz gerçeği. Mazlum ve çocuksu duruşu, oğlunun şefkatli davranışı insanın içine işliyor. Sanki babayla oğul yer değiştirmiş. Oğluna soruyoruz, **"Hastalıktan sonra mı sakinleşti?"** diye. **"Yooo"** diyor. **"Hep böyleydi babam. Sessiz ve sakindi. Kızdığını, sinirlendiğini hiç görmedim!"** Oğlunun sevecenliğinin nereden kaynaklandığı daha iyi anlaşılıyor.

#

Karşımızda çok genç bir kızcağız yatıyor. On sekizinde yok bile. Güç ve azim sembolü bir köylü kızı. Terapistlerin verdiği tüm ödevleri eksiksiz yapıyor oluşu gerçekten insanın içini burkuyor. Annesinden öğreniyoruz armut ağacından düştüğünü. Kendisi de alaycı bir tebessümle onaylıyor yaptığı hatayı. **"Bundan sonra hiç armut yemezsin"** herhalde diye takılıyor. **"Yerim"** diyor gözlerini devirerek. **"Eskisinden daha çok yerim. N'apayım, armudu çok seviyorum!"** Gençlik bu olmalı diyorum. Direnmeli yaşamaya insan, asla pes etmemeli.

#

Sabahın erken saatleri. Ortalıkta kimsecikler görünmüyor. Doktorların vizit saati henüz bitmemiş olmalı. Salon boşken daha bir büyümüş gibime geliyor. Derken bembeyaz sakallı, güleç mi güleç bir hasta giriyor içeri. Karşılıklı günaydınlar, geçmiş olsunlardan sonra öyküsünü anlatıyor kısaca. Gelmeden önce daha iyiymiş, hastanede morali bozulmuş. Bir an önce çıkacakmış ama yıllık izinindeki doktorunu bekliyormuş. **"Hele şu genç de olmasa buralar çekilir gibi değil"** diyor. Şu genç dediği bizim sempatik fizyoterapist olmalı. Dertleşmemiz sürerken **"Şu genç"** giriyor içeri. **"Günaydının"** diyor bize içtenlikle. Yaşlı hastanın yüzünde güller açıyor. Birlikte birkaç hareket yapıyorlar. Hepsinin üstesinden geliyor ak sakal. **"Bravo, bunları yukarda da tekrarlırsın"** diyor insanın içini açan renkli giyimli, şık terapistimiz. Vedalaşmanın hemen ardından, bir şeyler unutmuşcasına, ani bir hareketle geriye dönüyor yaşlı adam. Elini babacan belki de dedecen bir tavırla genç adamın omzuna atıyor. **"Sen yokken buralar çok soğuk be doktor!"** Tanık olduğum bu durum karşısında duygulanıyorum. Bundan daha anlamlı ödül verilemezdi sanırım.

İkisinin de mutluluğu gözlerinden okunuyor.

#

Eşimin çalışmaları sürerken bir de bakıyorum, kaşla göz arasında bütün yataklar dolmuş. Biraz sonra tüm hastaların topluca yaptıkları ısınma hareketleri, basit egzersizler başlayacak. Ardından herkes kendi derdine yoğunlaşacak. Bugün son günümüz, işimiz erken bitiyor. Salondakilere **"geçmiş olsun"** diyoruz yüksek perdeden. İnsan canlısı fizyoterapistimiz bizi kapıya kadar uğurluyor.

#

Sanki bir parçamız onlarda kalmışcasına eksiliyor, belki de onlardan bir şeyler almışcasına çoğalarak ayrılıyor salondan. Bir yanımız mutlu, bir yanımız hüzünlü... Koridorda bekleyen sayısız tekerlekli sandalye

görüyoruz. Sıra sıra dizilmişler. İçerde iyileşmek için azimle çabalayan kolu kanadı kırık, vurgun yemiş insanlar, dışarıda onları sessizce bekleyen sandalyeler. Duygulanmamak elde değil. Hele de bazılarının bundan böyle hiç ayağa kalkamayacağı, yürüyemeyeceği sırrını taşımak insanın içini daha bir acıtıyor. Israrla gözlerimizi birbirimizden kaçırıyoruz. Eşimin de ağladığını hissediyorum. Hızla geçiyoruz koridoru. Tam çıkış kapısına yönelirken bir takım sesler çalınıyor kulağıma. Seslerin sahipleri yabancıml değil. Hepsini tanıyorum tek tek, hepsi aileden biri gibi sanki. **"Hasta olana kadar değil, biz ölene kadar beraberiz!", "Hep böyleydi babam, sessiz ve sakin...", "Eskisinden daha çok yerim, n'apayım armudu çok seviyorum.", "Sen yokken buralar çok soğuk be doktor."**Gerçek mi hayal mi işittiklerim, bilmiyorum. Sesler duvarlarda yankılanıyor sürekli, sanki ısrarla bizi çağırıyor. Geriye dönüp bakmaya cesaretim yok. Ya onlardan birisiyle tekrar göz göze gelirimsem...

* Jeomorfolog

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi

Çocuk Dostumuz musunuz?

Çalışmalarımızı sizlere düzenli aktarabilmek ve sizin çalışmalarımıza katkılarınızı da daha düzenli hale getirmek için yeni bir birliktelik tasarladık: Çocuk Dostu'muz olursanız hem Çalışma Ortamı dergimizi, hem de kitap yayınlarımızı düzenli alabileceksiniz. Sizden beklediğimiz katkı üç ayda bir 10 YTL.. İsterseniz yıllık toptan da ödeyebilirsiniz. Çocuk Dostu Sertifikanız size ilk ulaşan yayınımla birlikte gönderilecektir. **Yayınlarımız:**

- 1- Cumhuriyetin Anıt Kurumları Dizisi
 - Çocuk Esirgeme Kurumu
 - Hıfzıssıhha Okulu ve Nusret H. Fişek
 - KiT'lerin Çırac Okulları
- 2- Hazırlanmakta Olan Yayınlarımız
 - Zonguldak Amele Birliği
 - Çocuk Emeği Kaynakçası
- 3- Bilim ve Eylem Dizi
 - Sağlık – Güvenlik- Çevre

KATKILARINIZ İÇİN

VAKIFLAR BANKASI

- 1- OSTİM Şb. (YTL. Hesabı) No: 201 48 18
- 2- Çankaya Şb. (YTL. Hesabı) No: 202 58 08
- 3- Çankaya Şb. (USD Hesabı) No: 281-402 58 09
- 4- Çankaya Şb. (Euro Hesabı) No: 281-4032406

PTT YOLU

- 5- Posta Çeki : 102965 (Fişek Enstitüsü)

KREDİ KARTI

Kredi kartınızla katkıda bulunarak **"çocuk dosları"**mız arasına katılabilirsiniz.

Kredi kartı numaranızı, "CVC2 (kartınızın arkasındaki son üç rakam)" ve son kullanma tarihini bildirmeniz yeterli. Lütfen katkılarınız sonrası adresinizi bize bildiriniz.

Faks: (0312) 425 28 01 ve

e-posta: cocukdostumuz at fisek nokta org nokta tr

ANIMSA

Nusret H. Fişek'in Büstü Açıldı

Türkiye'de toplum hekimliğinin ve nüfus politikasının önderi (1961/224 sayılı Sağlıkta Sosyalleştirme Yasası ile 1965/557 sayılı Nüfus Planlaması Yasası'nın mimarı), hekimlerimizin sevgili öğretmeni, Prof. Dr. Nusret H. Fişek, bu yıl da çeşitli etkinlikler ile anıldı.

Mezarbaşında toplandığımızda, her zaman olduğu gibi içimizden biri, duygularını bizlerle paylaştı. Bu kez içimizden biri Dr. Orhan Odabaşı'ydı. Gençliği, içtenliği, duru ve etkili konuşmasıyla, bu bayrağın gelecekte de yüksekte tutulacağına güvenmemizi sağladı; içimizi rahatlattı. Teşekkür ederiz.

Bu yıl Hacettepe Üniversitesi, bizlere bir sürpriz yaparak, Nusret H. Fişek'in bir büstünü açtı. Hacettepe Üniversitesi Rektörü Çankaya Belediye Başkanı ve Türk Tabipleri Birliği Başkanı'nın da katıldığı törenle açılan büst, Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı ile Hacettepe Kütüphanesi'nin arasına, girişe konulmuştu. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü'nden sanatçı Aysel Alver tarafından yapılmıştı. Bu değerli ve güzel çalışmalarından ötürü sanatçıya ve öğretmeni Şinasi Tek'e teşekkür borçluyuz.

Hacettepe Üniversitesi'nde ikinci tören ise, Nusret Fişek Halk Sağlığı Ödüllerinin sahiplerine verilmesiydi. Bu yıl hizmet ödülünü, Dr. İsmail Hakkı Timur ve Dr. İsmail Sancak kazandılar. Sağlık Ocağı ödülü ise, bir sağlık ocağını yoktan vareden Tekirdağ - Lüleburgaz-Evrensekiz Sağlık Ocağı çalışanlarına verildi. Bu güzel insanlar, tüm budama ve tüm karalama çabalarına karşın halen sosyalleştirme ülküsünün bu toplum için vazgeçilmez olduğunun kanıtı. Evrensekiz Sağlık Ocağı çalışanları, yasada 45 yıldır bulunmasına karşın bugüne değin ancak birkaç sağlık ocağında gerçekleştirilen ve toplum katılımını sağlayan "Sağlık Ocağı Sağlık Kurulu"nu yaşama geçirerek, toplumun kendi sağlığı için tüm gücünü ortaya koymasını sağlamışlardır (Bu fırsattan yararlanarak yıllar önce Konya-Yaralı Sağlık Ocağı'nda bu kurulu yaşama geçiren ve köy halkıyla kaynaşan Dr. Ahmet Şentürk'ü de yeniden anımsayalım). Yüreğimize su serptikleri ve gelecek için umutlandırdıkları için teşekkür ediyor; çabalarında başarılar diliyoruz.

Nusret H. Fişek H.Ü. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Bölümü çalışanları ile.

Törenin ardından Prof. Dr. İzzettin Önder, küreselleşme ve sağlıkta dönüşüm üzerine bir konferans verdi. Okurlarımız Prof. Önder'i, hem gazete yazılarından ve hem de 2005 Nusret Fişek Halk Sağlığı Bilim Ödülü'nü alması dolayısıyla anımsayacaklardır.

15 yıldır sürmekte olan Barış Dinletisi, bu yıl da Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi'ndeydi. Nusret Fişek'in öğrencilerini ve dostlarını buluşturan bu etkinliklerin en önemli özelliği, genç ve geleceğimizi hazırlayan sanatçılarımızla bizi buluşturması; onlarla gururlanmamıza, ülkemizi bu aşamaya getiren, Kurtuluş Savaşı'nı kazanan ve Cumhuriyeti kuran büyüklerimize bir kez daha minnet duymamıza yol açması. Bu yıl, Angora quartet çatısı altında toplanan dört kadın sanatçımız birbirinden güzel yapıtları (Albinoni, Piazzolla, Grunfeld) çalarak bizi büyülediler. Deniz Karakelle Aydın (1.Keman), Bengi Akova (2.Keman), Yasemin Gören (Viola) ve Ayşegül Duran'a (Violoncel) katılımlarından ve bize yaşattıkları duygulardan ötürü çok teşekkür ediyoruz.

Değerli sağlıkçı ressam dostlarımız bu yıl da bizi yalnız bırakmadılar ve Nusret H. Fişek anısına düzenlediğimiz 8.Sağlıkçı Ressamlar Sergisi'nde de bizimle birlikte oldular. Alper Çanga, Arzu Odabaşıoğlu, Aysu Koçak, Bilge Heper, Bülent Aytaç, Fatma Çokyücel, İclal Karaçete, Neslihan Eroğlu, Ömür Demirezer, Rabia Salantur, Rana Güven, Sema Efe, Şebnem Eren, Tuncay Özdemir, Zeliha Akdemir, Zeynep Eren'e katılımlarından dolayı teşekkür ederiz.

Nusret H. Fişek, ğrencisi olan Hacettepe Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Tunalp zgen H.. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Bölümü Başkan, Prof. Dr. Zafer ztek, bstn yapımını gerçekleştiren sanatçı Aysel Alver ve ğretmeni Şinasi Tek ile.

Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi Başkanı Prof. Dr. Gencay Gürsoy ve H.. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Bölümü Başkanı Prof. Dr. Zafer ztek ile.

Nusret H. Fişek, ailesi, öğrencileri olan ankaya Belediye Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Eryılmaz, Prof. Dr. Ufuk Beyazova, Prof. Dr. Çaėatay Güler ve sanatçı Aysel Alver

Büstü Yapan Sanatçı Aysel Alver'in Özgeçmişi

1882 Sivas'ta doğdu.

2002 Ankara Anıttepe Lisesi dil (İngilizce) bölümünden mezun oldu.

2003 Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümüne girdi.

Halen eğitimine devam etmektedir.

Katıldığı etkinlikler:

2006 Hacettepe Üniversitesi heykel bölümü yarışmalı büst sergisine katıldı ve sergide başarı ödülü aldı.

2006 Edremit Zeytinli festivali kapsamında düzenlenen etkinliklere heykel çalışmasıyla katıldı.

2006 Şair Azer Yaran'ın anısına yapılan etkinliklerde sanatçının büstünü çalıştı.

2006 Denizli'nin Güney ilçesinde düzenlenen şenlik kapsamında taş heykel çalıştı. Marmaris 'Köyde Sanat etkinliğine taş heykel çalışmasıyla katıldı.

2006 Opera sanatçısı Ömer Yılmaz'ın anısına Gümüşhane Zigana Köyünde düzenlenen etkinliğe sanatçının büstünü çalışmak üzere katıldı.

2006 Hacettepe Üniversitesi GSF "SENTEZ" sergisi ile TUYAP-ARTtST 2006, 16. İstanbul Sanat Fuarı'na katıldı.

Uygulamaları:

2006 Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Bölümü için Prof, Dr. Nusret H. Fişek'in (Bronz döküm) Büstünü yaptı.

ANIMSA

TÜRKİYE'NİN ÖNCÜ HEKİMLERİNDEN PROF.DR. NUSRET FİŞEK*

Ayşen BULUT**

Yazar, aldığı iki ödülü çok önemsiyor. Bu iki ödülü de Nusret Fişek 1e ilgili. Bir tanesi 1994 de İstanbul Tabip Odası'na verilen Nusret Fişek Hizmet ödülü, diğeri de 2002 yılında TTB Merkez Konseyi'nce verilen Prof. Dr. Nusret Fişek Halk Sağlığı Bilim Ödülü.

Anılar

Kendisini, ilk kez 1970 yılında dersimize girdiği zamandan hatırlıyorum. Heybetli bir beden yapısı, kendinden emin yüzü ve çok etkileyici ders anlatışı vardı. Anlattıkları da tümü hayatla ilişkili, bizi zenginleştiren bilgilerdi. Fişek çok yönlü bir insan. Öncelikle onu insan olarak iyi tanımanız için, yüzündeki ifadeyi size betimlemek isterim. Çok güzel bir gülümsemesi var. Düşünceli ama her zaman güler yüzlü ve hepimize, herkese hep çok saygılı.

Ben kendimi bu açıdan çok şanslı sayıyorum. Modellerimin en başında doğaldır ki, Nusret Fişek var. Yirmi yıl boyunca onu tanıma ve çok yakınında bulunma şansını elde ettiğim için gerçekten mutluyum. Ben ve eşim, diğer öğrencileri gibi ondan çok etkilendik. Yetiştirdiğimiz yıllarda, çok iyi bir öğrencilik dönemi yaşadık. Bizimle o kadar yakından ilgilenen bu büyük adamın tevazuunu, ben de o görevlerin yanından geçtikçe hayranlıkla anıyorum. Minnetle doluyorum. Bize kazandırdığı değerleri yaşıyorum.

Nusret Fişek insana kendisini ve çevresini tanıtan bir öğretmendi birinci sınıf öğrencilerine. Toplum Hekimliği dersi gördük o yıllarda ve kafamdaki hekim imajı ile bütünleştikten sonra, çok isteyerek toplum hekimi oldum. Bugün işimde yaptığım pek çok uygulama, giriş amacıma uygun olarak sürüyor.

Tüm bu özellikler yanı sıra iyi bir dinleyici olduğunu ve çok güzel bir Türkçe ile konuştuğunu, ne düşünüyorsa bunu karşısındakine yalın olarak anlatabildiğini! de paylaşmak isterim. Bu özellik onun hem iyi bir eğitimci, hem iyi bir yönetici olması, hem de politika yapıp savunmasını kolaylaştırmıştı.

Konuşurken, özellikle derste çok öykü anlatırdı. Pek çok Nasrettin Hoca öyküsü unutulmayacak izler taşırdı bizim için. Özlü sözleri hatırlatırdı. Eğitimin davranış değişimi olduğunu anlattığı bir derste "Kafasındaki bilgiyi kullanmayan insan sırtında kitap taşıyan eşek gibidir" demişti. Bir arkadaşına, sağlık hizmetlerinin nasıl olması gerektiğini yazdığı eski bir mektupta çok sevdiğini belirttiği" Tek saz dönemi geçti, şimdi orkestra çağıdır" sözü ekip olmanın önemini ne güzel anlatıyor.

Nusret Fişek'in en önemli özelliklerinden birisi çalışkanlığıydı. Bunu çok net hatırlıyorum. Asistanlık eğitimimiz sırasında araştırma ve biyoistatistik derslerimizi yapardı. O sıralarda 60 yaşlarında ve bize hep ödev verirdi. Altı kişilik bir gruptuk. Tabii o zaman bilgisayar yok, hesap makinesi elimizde saatlerce problem çözerdik. Teslim ettiğimiz ertesi gün, hepsini elleriyle düzeltmiş, geri bildirim yapmış olarak bize iade ederdi...

Şimdi geriye dönüp baktığımızda, kendi adıma en önemli gördüğüm etkisi; Halk Sağlığı için eğitimciliğinin yanı sıra, araştırma ve ilgili biyoistatistik alanını birlikte geliştiren ilk öğretmen olması sanırım. Türkiye'nin ilk biyoistatistikçisi.

Uzmanlık eğitimim sırasında tez danışmanım da Nusret Fişek'ti. 1983 yılında emekli olduğunda bana bir burs önerdi ve Dünya Sağlık Örgütü bursiyeri olarak İngiltere-Exeter'de bir yıl nüfus araştırmaları konusunda bir eğitim programı izledim. Nusret Fişek o programa, Dünya Sağlık Örgütü'nün danışmanı olarak üç ay bize öğretmenlik yapmak üzere gelmişti. Uluslararası bir programda farklı ülkelerden gelen farklı disiplinden 15 araştırmacı bir aradaydık. Eşi ile birlikte, orada geçen üç ay, sevgi ile hatırladığım çok güzel bir dönem oldu benim için. Ben onlara zaten büyük bir hayranlık duyuyordum, ama bütün öğrenciler yirmiye yakın öğretmen arasından Nusret Fişek'in özelliklerini kısa zamanda ayırtırdı. Gideceği zaman, ki aramızda çok yoksul olanlar vardı, herkes para toplayıp Nusret Fişek'e hediye aldı. Konuştuğumuzda, "O çok farklı bir insan, bizimle konuşurken oturmuyor, bize ayakta saygıyla ders veriyor"" Gelirken incir getirmişti herkese, bizi düşündü", "O bizi adam yerine koydu" gibi güzel sözlerle neden onu diğer öğretmenlerden ayrı tuttuklarını anlattılar.

Pek çok özelliği nedeniyle çok dikkat çekici idi. Emeklilik sırasında tıp öğrencileri ona ayrı bir tören yaptılar. Verdikleri plaket onun en önemseydiği emeklilik armağanı oldu; odasının başköşesinde dururdu. Bu sevgi gösterisi herkesin başına gelen bir şey değil. Diploma törenimizde de öğrenciler tarafından en çok alkışlanan öğretim üyesiydi.

Eğitimci

Nusret Fişek, bir eğitimci olarak sağlığı temel bir insan hakkı olarak tanımlıyordu. Bu nedenle herkese sunulması gerektiğini; tıp eğitiminde sağlığın sosyal bilimlerle birlikte ele alınması gereken kavram olduğunu düşünüyordu. "İnsan ve Çevresi" derslerinde, insanı ve toplumları yöneten en önemli şeyin sosyal çevre olduğu, içinde yaşadığımız gelenekler, para, eğitim durumu gibi hususlar dikkate alınmadan insanın sağlıklı olması için uğraşmanın geçerli bir yol olmadığını söylüyordu. Korunmayı öğrenmek temel bir yaklaşım. Erken tanıya çok önem vermek gerekir. Bunun için de doktorlar tek başına bir şey yapamazlar. Mutlaka bir ekip ile birlikte çalışmak gerekir. Herkes için sadece hastanede değil, hastane dışında da insanlara hizmet sunacak şekilde bir sağlık sistemi olmalıdır. Tabii ki, bu çerçevede sağlığın bir ekonomik bedelinin olduğu görülüyor. Yani arpa aramak değil, maliyet hesabını bilmek daha doğru? Bunun politik bir konu olduğu görüşünü benimsiyor. Halk sağlığı, ekonomik temelleri olan bilimsel bir disiplin. Toplum hekimliği, koruyucu ve tedavi

edici hekimliği bir bütün halinde kavrayan sosyal hekimlik anlayışı.

Nusret Fişek, böylece Halk Sağlığını sadece doktorlarla ilgili bir şey değil, pek çok disiplinin bir arada sentezle meydana gelen, toplum sorunlarının üzerine giden bir bilim alanı olarak tanımlıyor. Halk sağlığında yeri olan disiplinler hekimlik yanı sıra, hukuk, maliye, mühendislik, tarım, istatistik, eğitim vb.

Nusret Fişek'in "Halk Sağlığına Giriş" kitabı çok güzel ve 1983 baskı. Ailesi baskının tekrar yayınlanmasına *yokluğunda kitabı yenilenmenin mümkün olmayacağını varsayımı ile* izin vermedi. Tarih olarak yeni değil ama, kavramsal çerçeve olarak günümüz için de yeterli.

Sosyal hekimlik kavramı tartışılınca insan hakları da konuşulmalı. İşin içine herkes girince devlet de giriyor. Eğer herkes sağlıklı olacaksa hekimler de kamu için çalışacak insanlar olmalılar. Nusret Fişek, hiç bir zaman yalnızca hekimler fedakarlık yapmalıdır görüşünde olmadı. Bu temeli devlet sağlamalıdır. Sağlığın devletin önceliği olması görüşündedir. Herkese hizmet sunmak söz konusu olunca, herkesin desteklenmesi, hizmet içi eğitim yapılması ve insanların farklı disiplinlerden yararlanması gerekiyor. Bunlar uygulanabilir mi? Eğer politika olursa bunlar tabii ki mümkün. Sosyal hekimlik ilkelerini aşağıdaki başlıklarla özetlemiştir.

"Sağlık hizmetlerinden en yüksek düzeyde herkesin yararlanması 19 yüzyıldan beri bir insan hakkıdır.

"Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirgesi ile bu hak tescil edilmiştir.

"Sağlık hizmetlerini herkese götürmek devletin sorumluluğudur.

"Yarının hekimleri kamuya hizmet eden hekimler olacaktır.

"İkincil koruma önemlidir ancak sağlamlara da hizmet sunmak hedeftir.

"Toplumda, diğer sağlık personeli ile birlikte hizmet sunumu gerekir.

"Ekip üyelerinin iş başında desteklenmesi, eğitimi ve halkın sağlık eğitimi birer hizmet sorumluluğudur.

Hekimlikle ilgili yazılarının kitaplaştırıldığı bir derlemede Fişek, Sağlık Bakanlığındaki çalışanlar için aşağıdaki sözleri söylemiş olduğu görülüyor: "SSYB'nın çalışmalarını güçleştiren, bu sahada modern bilgi ve yetişmiş personel noksanlığıdır. Çalışma usullerinin tedavi hekimliği usullerinden farklı olması nedeniyle hasta tedavi gözüyle yetiştirilen hekimler tamamlayıcı bir tahsil görmedikleri takdirde bu sahada muvaffak olamazlar"...

Bu yorum Sağlık Bakanlığında kendi çalıştığı dönemlere alt ama bence hala aynı şekilde geçerli. Çünkü çalışma usulleri tedavi hekimliğinden farklı. Sağlık yöneticiliği tedavi hekimliği ile tümüyle bağdaşmaz. Tedavi hekimi olarak da sosyal hekimlik yaklaşımıyla çalışmaya kalkarsanız neredeyse tedavi hekimliğinde hemen sistem dışında kalıyorsunuz. Hekimlerin yalnızca tedavi yaklaşımı için eğitilmelerinin halkın sağlık düzeyinin düzelmesi için yeterli olmayacağı görüşü ile tıp eğitiminde yapılması gereken değişim ve sürekli eğitimin önemine ilişkin çok değerli yazılarının toplandığı kitapta sağlık çalışanlarını daha çok düşünmeye ve derinleşmeye çağırıyor.

Yönetici

Nusret Fişek'in bir başka temel özelliği düşünürlüğü ile birlikte kolaylaşan yöneticiliğidir. Bir çalışma arkadaşı, N. Erder onun için "İnançlı ve kararlıydı. O ısrarlı bir takipçiydi. Sorular ve çözümleri birlikte getiriyor, uygulama için gerekli tüm örnekleri tasarlıyordu. İletken bir heyecanı ve iyimserliği vardı" demiş. Ben de birkaç toplantıda büyük bir grupta diğerlerini rahatsız edecek derecede ısrarlı olduğunu yaşadım. Fakat ısrar ettiği her şeyin arkasında bilgi vardı. Çok iyi bir araştırmacıydı. "Gelişmiş bir ülkede yöneticiler göreve başlamadan bir yıl önce eğitime başlıyorlar" sözleriyle bilinmeyen işleri yönetmenin olanaksızlığını anlatıyordu bize. Yönettiği konularla ilgili araştırmaları, bilgi odaklarını biliyor, kendine sonsuz bir güven içinde çalışıyordu. İletken heyecanı ve iyimserliği ise kolaylıkla izlenirdi. Gerçekten, kimse hakkında ne bir dedikodu yapar, ne de olumsuz bir söz söylerdi. Ancak, yanlışları belirlediğinde söylerdi, doğruları da söyler, tartışırdı. Bir güzel söz vardır; eğitimciler kullanır. "Yazarsak öğrenirim, görürsem hatırlarım, yaparsam öğrenirim". Nusret Fişek de ek olarak tartışırsam olgunlaşırım derdi. Objektif olduğu için, bilgiye dayanan güveni, bu sayede de profesyonelliğini yansıtan temel bir özelliğiydi. Birikimlerinden sentez yapması ve araştırmacılığı, bir yönetici için en önemli özellikler sanırım. Ayrıca bunları da çalışanlar ile paylaşması bizi geliştiren özel bir değeri.

Bir arkadaşının yazısında "Çok iyi bir araştırmacıydı. Öğrendiği her şeyi paylaşıp öğretmeye çalışırdı. Bu onun için bir sanat ya da ibadet gibi bir şeydi" ifadesi onun bu özelliğini açık olarak tanımlıyor. Gerçekten bir yazıyı defalarca getirip gösterebilirdiniz ve her defasında da düzeltip daha iyi olması için önerilerini iletirdi. Bir yönetici olarak kendini "İdarede hizmet, selahiyet ve mesuliyetin tamamen dağıtılması ve herkese uygun prensip ve kararlar çerçevesinde müstakil hareket etmesi esasını kabul edenlerdenim" sözleriyle tanımlamış. İfadeye dikkat edersek, "Ben bunu kabul ederim" şeklinde ben merkezli değil, sıradan biri olarak bazı özelliklerini sıralamış. Bu özellikler bağımsız (müstakil) hareket etmeleri konusunda çalışanlarına verdiği donanım ve güvenin kanıtları olarak görülebilir.

Gücünü sergilemek yerine tevazu göstermek sizi ona bağlayan bir başka yöneticilik özelliğidir. Mesela kapıdan birlikte geçerken size özen gösterirdi. Bir kez eğitime gitmek için elimde bir hela maketi ile yanında pervazı olmayan bir merdivenden çıkıyordum. Elimden maketi almak için ısrarcı oldu. Çelimsiz gençlik halimde düşebileceğimi düşünmüştü. Asistanının bir yükünü taşımayı akıl eden bir "hoca" yapısı alışılmış bir özellik değil yöneticilerimiz için.

Politika yapıcı

Bir başka önemli özellik politika yapıcılığıdır. Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi yasasında biraz önce saydığımız sosyal hekimlik ilkelerinin tümü var.

Hizmetler

- " Herkese
- " Aşağıdan yukarıya örgütlenerek
- " Ülke olanaklarına göre
- " Tedavide ayakta-evde-hastanede bütünlükle
- " Ekiple
- " Hizmet içi eğitimin sürekliliğinde verilmekte.

Uygulandığında hem nüfus hem de çalışanlar için rahatlıkla kullanılabilecek bir sistem. Bu konuda Prof. Dr. Cevat Geray yasa çıktığı dönemde "Yasa budanmamış ve yozlaşmamış yönüyle toplum katılımı ve kalkınması, hizmetin bireye sunulması, belli önceliklere göre yoğun bir iletişim ve bilgi akışı içinde çalışmalarla tek elden yürütülen çağdaş kamu yönetim ve politikalarını öngörür" sözleriyle görüşünü paylaşmıştı.

Bu ilkeler aradan 45 yıl geçmesine karşın şu anda bile geçerli.

Nusret Fişek'le ilgili olarak daha çok konuşabiliriz ama zaman sona erdi. Özetlersem, Nusret Fişek'i değerli bir eğitimci, örnek bir yönetici ve temeli bilgiye dayanan, gerekçeli, geçerli politikalar üreten ve savunan bir güçlü insan olarak size tanıtmak istedim.

Bu güzel anıları da paylaşma fırsatı verdiğiniz için çok teşekkür ediyorum.

(*) İstanbul'da International Hospital'de amacı çalışanların "Türkiye'nin Öncü Hekimleri" 'ni tanımalarına aracılık yapmak olan bir seri sürekli eğitim etkinliği içinde, Prof. Dr. Nusret Fişek, öğrencisi-çalışma arkadaşı Prof. Dr. Ayşen Bulut tarafından tanıtıldı. Öğlen saatlerinde düzenlenen toplantıya hastanede farklı disiplinlerde sorumluluk taşıyan yaklaşık 60 sağlık çalışanı katıldı. Programın düzenleyicisi, yine Prof. Nusret H. Fişek'in öğrencilerinden Üroloji Profesörü Sacit Yıldız'dı. Yazı bu konuşmadan geliştirilmiştir.

(**) Prof. Dr., İstanbul Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı

VAKIF HABERLERİ

Dostluk Çemberi Genişliyor

Ekim ayında Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı'nda bir fotoğraf sergisi açtık. Bu sergi, bizim için çok anlamlıydı. Olayı anlamlı kılan, bu fotoğrafları çocukların çekmesiyle sınırlı değildi; en önemlisi, kimsesiz çocukların çekmesiydi. Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kasımpaşa Çocuk Yuvası'nda yaşayan çocuklar, fotoğraf sanatçısı Nihan Coşkun -Fehmi Üçer'in öğreticiliğinde, 9 aylık bir çalışmadan sonra bu yapıtları ortaya koymuşlardı. Önce Nihan Coşkun - Fehmi Üçer, onların "kimsesi" olmuştu (Okurlarımız Nihan Coşkun - Fehmi Üçer'i Çalışan Çocuklar Fotoğraf Yarışmalarında kazandığı ödüllerden anımsayacaklardır). Sanatçımız, bu çalışmaya bir yıl için girdiğini ama 5 yıldır sürdürdüğünü söylüyor; ve çocukları daha "sarılgan" ve "mutlu" görmek, tüm yokluklara karşın bunu sürdürmeme yol açtı diyor. Dört yıldır yürütülen sergileme çalışmalarında, bu yıl İFSAK sponsor olmuş.

Sayın Oya Kavacık ile birlikte yürüttükleri bu anlamlı çalışmaya destek vermek ve katılmak için Vakıf Merkezimizde bu serginin açılması; açılışında da bu çocuklarımızı yalnız bırakmamak kararındaydık. Bunu da başardık sanıyoruz; sevgili çocuklarımıza kimsesiz olmadıklarını, bu toplumda güzelliklere sahip çıkan insanların az olmadığını gösterebildik. Sayın Sedat Özkale de gitar dinletisi ile serginin açılışına renk katanlardan ve çocuklarımızı yalnız bırakmayanlardandı. Böyle bir üretimi gerçekleştirenlere ve bizimle buluşturanlara çok teşekkür ederiz.

Japon Büyükelçisinin eşi Bayan Motoko Abe Vakıf Başkanımız Oya Fişek ile birlikte.

Ekim ayının bir başka önemli olayı Genç Kız Evimize yapılan anlamlı bir bağıştı. Japonya Büyükelçiliği'nde çalışanların eşleri düzenledikleri bir kermesten elde ettikleri geliri, genç kız annelerinin çalışmalarını kolaylaştırmak amacıyla kullanmayı tasarlamışlar. Bunun için iki dikiş makinesi, makas ve bazı üretim gereçleri aldılar. Bunu gönüllülerimizin de katıldığı küçük bir tören ile armağan ettiler. İnsanların kendilerinden bir şey beklenmediği, istenmediği halde,

sempati duydukları eylemlere nasıl destek olabileceklerini düşünmeleri; bunun için girişimlerde bulunmaları ne kadar hoş bir şey. Böylece tanık olduğumuz duyarlılıklara bir yenisi eklendi.

Japonya Büyükelçisi'nin eşi Bayan Motoko Abe, büyükelçilikte çalışanların eşlerini temsilen bize Türkçe olarak şöyle dedi :

"Merhaba, Vakfınızın çalışmalarını bir süredir izlemekte ve takdirle karşılamaktayız.

Japonya'nın Türkiye Büyükelçiliği'nde çalışanların eşleri Vakıf Gönüllülerimizle birlikte.

Çeşitli sektörlerde çalışan çocuklara sağlık ve sosyal yönden destek olmanız çok güzel. Bu desteğe, bizim de ufak bir

katkımız olsun istedik. Bu amaçla Vakfınıza, Japon Büyükelçiliği çalışanları eşleri olarak, 2 dikiş makinesi ve 12 adet makas bağışlamak istiyoruz. Böylelikle annelerin de çalışacağını ve çocukların okula gitme fırsatı bulacaklarını düşünüyoruz. Bundan sonraki çalışmalarınızda başarılar dilerim."

Bu zarif davranışları nedeniyle Japonya Büyükelçiliğinde çalışanların eşlerine çok teşekkür ederiz.

Genç Kız Evi'ndeki bir açığımızı da böylece gidermiş oldular. Artık yıl sonu kermesleri başladı; her gün bir yerdeyiz ve Işık Kansu'nun dediği gibi, genç kız evindeki kızlarımızın annelerinin el ürünlerini satmalıyız ki, yenilerini üretme olanağı olsun.

BULMACA

Tehlikeyi Tanıyalım Malların Merdiven Kullanarak İstiflenmesi

Mustafa TAŞYÜREK

(mustafatasyurek at fisek nokta org nokta tr)

Durum: A ve B karton kutu içine konmuş olan malları istiflemek üzere bir merdiven kullanıyorlar, işçinin bu çalışma sırasında karşılaşılabileceği tehlikeyi tanımlayabilir misiniz ?

Neler Olabilir ?

1. Dengesini kaybedecek olursa A merdivenden düşebilir.
 2. Merdiven ayaklarının açılmasını önleyecek herhangi bir emniyet sistemi kullanılmamış. Böyle bir durumla karşılaşıldığı takdirde A düşebilir.
 3. İstif yıkılacak olursa A ve B altında kalabilir.
 4. Kutu A'nın elinden kaydığı takdirde B'nin kafasına düşebilir.
 5. A'nın arkasındaki koridordan aniden bir fork-lift gibi bir araç çıkıp merdivene çarpabilir ve A ve B'nin düşmesine yol açabilir.
 6. Merdiven ayaklarının kaymasını önleyecek herhangi bir destek konmamış. Bu nedenle merdiven kayabilir ve A ve B'nin düşmesine yol açabilir.
- (Bu serideki resimlen kendi sitili ile yeniden çizerek renklendiren İş Güvenliği emektarı Ressam Sn. Ferudun Yüksel'e teşekkür ederiz.)

Ne yapılmalı?

(Yanıtı 8. sayfada)